

İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI

UYGULAMA RAPORU

30 NİSAN 2021 - 30 NİSAN 2023

Özgür Birey, Güçlü Toplum;
Daha Demokratik Bir TÜRKİYE

İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI

UYGULAMA RAPORU

30 NİSAN 2021 - 30 NİSAN 2023

Özgür Birey, Güçlü Toplum;
Daha Demokratik Bir TÜRKİYE

HAZİRAN 2023

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
UYGULAMA DURUMU	13
GRAFİKLER	71

1 GİRİŞ	5
1.1. Genel Olarak	7
1.2. Metodoloji	10
2 UYGULAMA DURUMU	13
2.1 Hayata Geçirilen Reformlar	15
Gösterge Niteliğinde Temel Bazı Bilgi ve İstatistikler	33
AlHM Karar Süreçleri	33
AlHM Karar İcra Süreçleri	34
2.2 Tamamlanan Faaliyetler	35
2.2.1 Kanuni Düzenleme Yoluyla Hayata Geçirilen Faaliyetler	35
2.2.2 İkincil Mevzuat Yoluyla Hayata Geçirilen Faaliyetler	42
2.2.3 İdari Tasarruf Yoluyla Hayata Geçirilen Faaliyetler	46
3 GRAFİKLER	71

1. GİRİŞ

1.1 Genel Olarak

Türkiye, her alanda olduğu gibi hukuk ve insan hakları alanında da son yıllarda büyük bir değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Bu köklü değişiklikler, her şeyden önce güçlü bir reform iradesine dayanmakta ve belirli bir plan ve program çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Bu bağlamda; *“Güven Veren ve Erişilebilir Bir Adalet Sistemi”* vizyonuyla hazırlanan Yargı Reformu Stratejisi Belgesi 30 Mayıs 2019 tarihinde kamuoyuna ilan edilmiş, bu belge kapsamında öngörülen reformlar gerek mevzuatta yapılan değişiklikler gerekse de uygulamada atılan adımlarla hayata geçirilmiştir.

Reform iradesinin somut ve önemli göstergelerinden biri olan ve katılımcı bir anlayışla toplumun her kesiminin görüş, öneri ve katkıları alınarak hazırlık çalışmaları tamamlanan İnsan Hakları Eylem Planı (Eylem Planı), 2 Mart 2021 tarihinde kamuoyuna açıklanmıştır.

Vizyonu; *“Özgür Birey, Güçlü Toplum; Daha Demokratik Bir Türkiye”* olarak belirlenen Eylem Planı, ülkemizde insan hakları standartlarının yükseltilmesi amacıyla belirlenen 11 Temel İlke çerçevesinde; somut, gerçekçi ve ölçülebilir bir

şekilde kaleme alınan 9 Amaç, 50 Hedef ve 393 Faaliyet içermektedir. Bu yönüyle Eylem Planı, ülkemizin insan hakları alanındaki yol haritasını ortaya koymakta, yön belirleyen bir pusula işlevi görmektedir.

Eylem Planı, etkin bir uygulama, raporlama ve izleme süreci öngörmektedir. Bu bağlamda; 30 Nisan 2021 tarihli Resmi Gazete’de Eylem Planı’nın uygulama sürecine ilişkin 2021/9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi yayımlanmıştır. Eylem Planı’ndaki faaliyetlerin hayata geçirilmesinden sorumlu kurumlar ve sürelerin yer aldığı iki yıllık Uygulama Takvimi de Adalet Bakanlığı internet sitesinde kamuoyuna duyurulmuş ve uygulama süreci başlamıştır.

Kamuoyunun bilgi ve farkındalığının artırılması amacıyla Eylem Planı’na özgü Türkçe ve İngilizce dillerinde bir internet sitesi (<https://insanhaklariylemplani.adalet.gov.tr>) oluşturulmuş, sitede Eylem Planı ve Uygulama Takvimi ile Cumhurbaşkanlığı Genelgesi tüm paydaşların ve kamuoyunun bilgisine sunulmuştur. Ayrıca, Eylem Planı’nın Fransızca ve Arapça tercümelemleri de yapılarak internet sitesi üzerinden erişime açılmıştır. Yine, sorumlu kurumlarca uygulamaya konulan faaliyetlere ilişkin güncel bilgiler site üzerinden paylaşılmaktadır. Öte yandan, Eylem Planı’nın uygulama sürecinde kişi ve kuruluşların görüş ve önerilerini sunabilmeleri için internet sitesinde ayrı bir bölüm oluşturularak aktif hale getirilmiştir.

Ayrıca, sorumlu kurumlarca 4 aylık dönemsel veri girişi yapılmak suretiyle raporlama işlemi için elektronik ortamda bir “*İzleme Takip Sistemi*” oluşturulmuş ve sisteme söz konusu internet sitesi üzerinden erişim imkânı sağlanmıştır. Sistemin kullanımına ilişkin sorumlu kurumlarca irtibat kişileri belirlenmiş, bu kişilere yönelik eğitim ve bilgilendirme toplantıları yapılmıştır. Bu kapsamda, ilk (1 Mayıs-31 Ağustos 2021), ikinci (1 Eylül-31 Aralık 2021), üçüncü (1 Ocak-30 Nisan 2022) dördüncü (1 Mayıs-31 Ağustos 2022), beşinci (1 Eylül-31 Aralık 2022), altıncı ve son (1 Ocak-30 Nisan 2023) dört aylık raporlama dönemi veri girişleri sorumlu kurumlarca gerçekleştirilmiştir.

Diğer taraftan, uygulama süreci içinde sorumlu kurumlarla toplantılar gerçekleştirilmiş, böylelikle uygulama ve raporlamanın etkin ve koordineli bir şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır.

Bunun yanı sıra, 3 Mayıs 2021 tarihli Adalet Bakanlığı İç Genelgesi ile Adalet Bakanlığı bünyesinde Eylem Planı'nda öngörülen faaliyetlerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve Uygulama Takviminde belirtilen sürelerde tamamlanabilmesi için bu kapsamdaki çalışmalarını koordine ve takip etmek üzere "İnsan Hakları Eylem Planı Takip Kurulu" oluşturulmuş, Takip Kurulu ilki Adalet Bakanı, takip edenler ise Adalet Bakan Yardımcısı başkanlığında olmak üzere aylık toplantılar gerçekleştirmiştir.

Eylem Planı'nda yer alan faaliyetler Uygulama Takvimi doğrultusunda etkin bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, bazı faaliyetler kamuoyunda bilinen adıyla Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Yargı Paketleri başta olmak üzere Mini İnfaz Paketi, Seçim Kanunu ve kadına karşı şiddetle mücadele kapsamında önemli kanun değişiklikleri ile hayata geçirilmiştir. Diğer bazı faaliyetler ise ikincil mevzuat çalışmaları ve idari tasarruflar yoluyla uygulamaya konulmuştur.

Bu itibarla, iki yıllık uygulama dönemi sonunda toplam 260 faaliyet hayata geçirilmiştir. Tamamlanan faaliyetlerin Eylem Planı'ndaki tüm faaliyetlere oranı %66,2'dir. Çalışması devam eden diğer faaliyetlerde ise önemli aşamalar kaydedilmiştir.

Öte yandan iki yıllık uygulama döneminde etkileri devam eden Covid 19 Pandemisi ve "Asrın Felaketi" olarak nitelendirilen 6 Şubat 2023 tarihli depremler Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde çeşitli zorlukları beraberinde getirmiştir. Keza kanun çalışmalarının teknik niteliği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) yoğun çalışma gündemi bazı konularda sürece sari bir çalışmayı gerektirmiştir.

Bunlara rağmen Gazi Meclis, Eylem Planı kapsamındaki birçok kanuni düzenlemeyi görüşerek kabul etmiş, reform niteliğindeki değişikliklerin hayata geçirilmesinde öncü bir rol üstlenmiştir. Yine, sorumlu kurumlar diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde iki yıllık dönemde uygulamaya dönük önemli birçok reformu gerçekleştirmiştir.

Eylem Planı'nın iki yıllık uygulama dönemi 30 Nisan 2023'te tamamlanmıştır.

Eylem Planı'nda çalışması devam eden faaliyetler arasında yer alan ve kanuni düzenleme gerektiren faaliyetlerin önümüzdeki süreçte hayata geçirilmesi TBMM'nin takdirlerindedir.

Ayrıca, Eylem Planı'nda yer alan niteliği gereği sürekli faaliyetlerin bundan sonraki süreçte de sorumlu kurumlarca yürütülmesi öngörülmektedir.

1.2 Metodoloji

Yıllık Uygulama Raporu, Eylem Planı'na ilişkin 30 Nisan 2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2021/9 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi uyarınca Adalet Bakanlığı internet sitesinde yayınlanan Uygulama Takvimi çerçevesinde hazırlanmıştır.

Uygulama Takviminin iki yıllık bir dönemi kapsamı nedeniyle raporun hazırlanmasında bütüncül bir yaklaşımla **30 Nisan 2021-30 Nisan 2023** tarihleri arasındaki iki yıllık uygulama döneminin tamamı dikkate alınmış ve Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu kurumlarca Adalet Bakanlığı'na (İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı) ait (<https://insanhaklarieylemplani.adalet.gov.tr/>) internet adresi üzerinden erişime sunulan İzleme Takip Sistemi'ne yapılan veri girişleri esas alınmıştır.

Rapor üç ana bölümden oluşmaktadır:

"Giriş" bölümünde Eylem Planı hakkında genel bilgilere, bu bağlamda amaç, hedef ve faaliyet sayılarına, uygulama süreci kapsamında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ve Uygulama Takvimi'ne ilişkin açıklamalar ile raporlama için oluşturulan İzleme Takip Sisteminin işleyişine ilişkin ayrıntılar ve etkin bir uygulama ve izleme için oluşturulan Takip Kurulu çalışmaları gibi hususlara yer verilmiştir. Ayrıca raporun oluşturulmasında izlenen metoda ilişkin bilgiler de yer almaktadır.

"Uygulama Durumu" başlıklı ikinci bölüm iki alt bölüme ayrılmıştır. "Hayata Geçirilen Reformlar" başlığı altında; önce Ceza Hukuku Bilim Komis-

yonu'nun¹ çalışmalarına ve proje etkinliklerine, devamında 9 Amaç, 50 Hedef ve 393 Faaliyet içeren Eylem Planı'nın geniş kapsamı nazara alınarak uygulamaya konulan faaliyetlerden sadece belli başlılarına yönelik kanun değişikliklerine, ikincil mevzuat çalışmalarına ve idari tasarruflara ilişkin açıklama ve ayrıntılara, son kısımda ise tüm bu reformların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) süreçleri üzerindeki somut yansımalarına yer verilmiştir. "Tamamlanan Faaliyetler" başlığı altında ise; Eylem Planı'nda yer alan ve çalışmaları tamamlanan faaliyetlerin listesi, faaliyet sıra numaralarına göre yer almaktadır. Öte yandan yazım itibariyle iki farklı eylemi içinde barındıran bazı faaliyetler yönünden faaliyetin bir kısmının gerçekleştirilmiş olmasına karşın diğer kısmın çalışmasının devam etmesi nedeniyle, bu tür faaliyetler tamamlanmış faaliyetler arasında gösterilmemiştir.

"Grafikler" başlıklı üçüncü bölümde ise, Eylem Planı'nın uygulama durumuna ilişkin sayı ve yüzdeleri içeren üç farklı grafiğe yer verilmiştir.

---

1 9.7.2020 tarihli ve 518/4179 sayılı Bakan oluru ile akademisyen, yüksek yargı üyesi ve hâkim ve savcıların katılımıyla 21 üyeli Ceza Hukuku Bilim Komisyonu oluşturulmuştur.

2.

UYGULAMA DURUMU

2.1. Hayata Geçirilen Reformlar

Eylem Planı'nda yer alan faaliyetler öngörülen takvim dâhilinde yerine getirilmiştir. Bunların bazıları yargı reformu kapsamında hazırlanan kanun paketleri, bazıları ikincil mevzuat değişiklikleri, bazıları ise idari tasarruflar ile hayata geçirilmiştir.

Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerden bir kısmı önemli yargısal reformların bir parçası olan kanun değişiklikleri ile gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Adalet Bakanlığı Ceza Hukuku Bilim Komisyonu da çalışmaların mutfağında yer almıştır. Yine, Eylem Planı kapsamında yapılan ikincil mevzuat değişikliklerinde de Bilim Komisyonunun görüşlerinden faydalanılmıştır.

Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerden önemli bir kısmı da idari tasarruflar yoluyla hayata geçmiştir. Bu kapsamda zaman zaman idari takdirle yapılan işlem ve eylemler doğrudan bir faaliyetin hayata geçmesini sağlarken, yürütülen projelerde de Eylem Planı göz önünde bulundurulmuş ve bazı faaliyetler bu projelerin bir çıktısı olarak gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün ana yararlanıcısı olduğu *"Ceza Adalet Sisteminin Güçlendirilmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesi İçin Yargı Mensuplarının Kapasiteleri-*

nin Artırılması Projesi (CAS-II)"nin amacına uygun olarak ihtiyaç analizi toplantıları gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılar neticesinde özellikle adil yargılanma hakkı ve kişi hürriyeti ve güvenliğinin güçlendirilmesine yönelik olarak birçok faaliyet yapılmıştır. Anayasa Mahkemesinin (AYM) ana yararlanıcısı olduğu Adalet Bakanlığının da paydaşları arasında yer aldığı "*Anayasa Mahkemesinin Temel Haklar Alanındaki Kararlarının Etkili Şekilde Uygulanmasının Desteklenmesi*" projesi kapsamında işbirliği halinde birçok farkındalık çalışması yürütülmüştür. Diğer taraftan kadınların, çocukların ve diğer aile üyelerinin haklarının korunması sürecinde aile mahkemelerinin etkinliğini artırmak özel amacıyla Türkiye Adalet Akademisinin faydalanıcısı olduğu "*Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Artırılması: Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyi Korunması Projesi*" yürütülmektedir. Adalet Bakanlığının da yararlanıcıları arasında yer aldığı bir başka proje olan "*Türkiye'deki Göçmenlerin ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Hakları Açısından Korunmasının Güçlendirilmesi Projesi*" kapsamında da insan hakları alanında özellikle farkındalık artırmaya yönelik birçok önemli faaliyet yürütülmüştür. Yürütülen projelerin amaçlarına uygun olarak "*Hukukçular İçin İnsan Hakları Eğitimi Programı*" (HELP) eğitim modülleri Türkçe'ye tercüme edilerek yaygınlaştırılmış ve tüm hukukçuların bu eğitimlerden yararlanmalarına yönelik çalışmalara devam edilmiştir. Eylem Planı kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerle birçok temel hak ve hürriyet güçlendirilmiş ve vatandaşlarımızın bu haklara erişimi kolaylaştırılmıştır. 9 Amaç, 50 Hedef ve 393 Faaliyet içeren Eylem Planı'nın geniş kapsamı nazara alınarak uygulamaya konulan faaliyetlerden sadece belli başlılarına yönelik kanun değişikliklerine, ikincil mevzuat çalışmalarına ve idari tasarruflara ilişkin açıklama ve ayrıntılara her bir amaç başlığı altında aşağıda yer verilmiştir:

Daha Güçlü Bir İnsan Hakları Koruma Sistemi

Milletvekili Seçimi Kanunu'nda değişiklik yapılarak yüzde 10 olarak uygulanan ülke seçim barajı yüzde 7'ye indirilmiştir. Değişikle ülke seçim barajının önemli bir oranda indirilmesi suretiyle daha fazla partinin ve fikrin Meclis'te temsilinin sağlanması amaçlanmış ve dolayısıyla temsilde adalet perspektifi güçlendirilmiştir. Öte yandan görme engelli vatandaşlarımızın oy kullanmalarının kolaylaştırılmasına ilişkin düzenleme

yapılmıştır. Söz konusu düzenlemelerin 14 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerde ilk kez uygulanması sağlanmıştır.

Hükümlü ve tutukluların insan haklarını koruma sisteminin önemli bir parçası olan Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları daha etkin bir hale getirilmiştir. Bu kapsamda Kurul'un inceleme yetkisinin kapsamı genişletilerek, Kurullara adliye, nakil aracı ve hastane gibi infaz kurumları dışındaki tutulma yerlerini de inceleme yetkisi verilmiştir. Yine bu Kurulların hazırladığı dönemsel raporların Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna da gönderilmesi sağlanmıştır.

Eylem Planı kapsamında mağdur odaklı onarıcı adalet anlayışının bir tezahürü olarak suç mağdurlarının da adalete erişimi ve hak arama mekanizmaları güçlendirilmiştir. Suç mağdurlarının hakları yanında adli süreçler hakkında doğru bir şekilde bilgilendirilmeleri amacıyla tasarlanan www.magdurbilgi.adalet.gov.tr internet sitesi erişime açılmıştır. Ayrıca çocuklar, kadınlar, engelliler ve yaşlılar başta olmak üzere kişilere adli süreçlerde yardımcı olmak amacıyla kurulan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (ADM) ile çocukların ve suç mağdurlarının adli süreçte ikincil örselenmelerinin önlenmesi amacıyla oluşturulan Adli Görüşme Odaları (AGO) ve Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ülke genelinde yaygınlaştırılmıştır. Eylem Planı'nın tamamlandığı tarih itibarıyla ülke genelinde Uygulama Takvimi sürecinde 55 adliyede daha yeni ADM kurularak ülke genelinde sayıları 81 ilde toplam 167'ye çıkarılmıştır. Yine Uygulama Takvimi sürecinde 71 Adli Görüşme Odası daha açılarak ülke genelinde 81 ilde 160 adliyede toplam 167 AGO'ya ulaşılmıştır. Diğer taraftan ÇİM sayılarında da artışa gidilerek toplam 61 ilde 64'e ulaşılmıştır. Öte yandan adli destek ve mağdur hizmetleri ile bu hizmetlerin koordinasyonuna ilişkin danışma organı olarak "*Mağdur Hakları Danışma Kurulu*" oluşturulmuştur. Yine kırılgan kesimlerin iş ve işlemlerinde yardımcı olmak ve psiko-sosyal destek sağlamak üzere adliyelerde uzmanlar görevlendirilmiştir. ADM'lerde psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı olmak üzere toplam 1309 adli destek görevlisi sayısına ulaşılmıştır.

Diğer taraftan ülkemizde ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek amacıyla kurulan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunca,

akreditasyon alınması amacıyla 28 Temmuz 2021 tarihinde Ulusal İnsan Hakları Kurumları Küresel İttifakı (GANHRI) bünyesinde bulunan Akreditasyon Alt Komitesi (SCA) Sekreterliği'ne bir niyet beyanı ile başvuruda bulunulmuş, ilgili dokümantasyon ve mülakat sürecinin tamamlanmasının ardından 10 Ekim 2022 tarihinde SCA Sekreterliği tarafından iletilen resmi yazıda, Paris Prensiplerine tam uyumluluğu sağlamak için bazı tavsiyelerle birlikte Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun B statüsünde akredite edilmesine karar verildiği bildirilmiştir.

Bu karar Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun (TİHEK) Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde bir Ulusal İnsan Hakları Kurumu (UİHK) olarak kabul edildiği anlamına gelmekte olup TİHEK'in UİHK'lerin uluslararası ve bölgesel toplantılarına katılma ve BM Mekanizmalarına ve İnsan Hakları Konseyi'nin Evrensel Periyodik İnceleme Mekanizmasına (EPİM) benzer raporlar sunmasını mümkün hale getirmiş olacaktır.

Diğer taraftan il ve ilçe insan hakları kurullarının güçlendirilmesi ve etkinliklerinin artırılması amacıyla İçişleri Bakanı imzasıyla 2 farklı tarihte 81 İl Valiliğine resmi yazı yazılmıştır.

TİHEK, il ve ilçe İnsan Hakları Kurullarıyla 17 toplantı gerçekleştirmiş, 21 adet il ve ilçe İnsan Hakları Kurulları bülteni yayınlamış, insan hakları sorunlarını tartışmak ve insan hakları konularında bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla il ve ilçe İnsan Hakları Kurulları temsilcilerinin katılımıyla 14 istişare toplantısı gerçekleştirmiştir. 28 Kasım 2022 tarihinde Adalet Bakanının katılımıyla Zonguldak'ta "İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları 1. Bölgesel Toplantısı" düzenlenmiştir. Ayrıca, yayın faaliyetleri kapsamında il ve ilçe İnsan Hakları Kurullarına 25.000 afiş ve 300.000 broşür dağıtımı gerçekleştirilmiştir. 3829 il ve ilçe İnsan Hakları Kurul üyesine yönelik uzaktan eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiştir. 2022 yılı istatistiklerine göre, bir önceki yıla göre Kurullara başvuru sayısında %247, faaliyet sayısında %415, ziyaret sayısında %267 artış gösterilmiştir.

Eylem Planı'nın Uygulama Döneminde Kişisel Verileri Koruma Kurumu (KVKK) ve Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun (BEDK) kurumsal kapasiteleri artırılmış, kurumsal farkındalık artırmak amacıyla çeşitli materyaller kamuoyu ile paylaşılmış, ayrıca toplantı, eğitim ve seminerler

gerçekleştirilmiştir. Uygulama döneminde KVKK'ya 2072'si yazılı, 2543'ü şikayet modülü üzerinden ve 8576'sı ise Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) aracılığıyla olmak üzere toplamda 13191 şikayet ve 126 ihbar iletilmiş ve 10539'u sonuçlandırılmış, Kurul tarafından neticelenen dosyalarla ilgili veri sorumluları nezdinde yapılan incelemelerde toplam 186.851.000 TL idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

Ayrıca BEDK örnek kararları 14/07/2021 tarihinden itibaren internet sitesinde düzenli olarak yayımlanmaya başlamıştır. “25 Soruda Bilgi Edinme Hakkı” kitabı, “www.bedk.adalet.gov.tr” adresinde kamunun istifadesine sunulmuş, “BEDK Kararları Işığında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu” isimli kitabın 2 nci baskısı yayımlanmış ve web sitesinde paylaşımına açılmıştır. 06 Ocak 2022 ve 16 Mart 2022 tarihlerinde yapılan Bilgi Edinme Hakkı Ulusal Sempozyumlarında sunulan bildiriler kitap haline getirilmiş ve internet sitesinde yayınlanmıştır. 2021 yılında 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun kapsamına giren kamu kurum ve kuruluşlarına 2021 yılı içerisinde toplam 2.006.608 bilgi edinme başvurusu, 2022 yılında 1.882.603 bilgi edinme başvurusu yapılmıştır.

Yargı Bağımsızlığı ve Adil Yargılanma Hakkının Güçlendirilmesi

Eylem Planı kapsamında demokratik hukuk devletinin en güçlü teminatı olan bağımsız ve tarafsız yargının etkinliğinin artırılması ve yargı görevi icra edilirken adil yargılanmayı etkileyecek hususlarda yargı makamlarınca daha fazla dikkat ve özen gösterilmesine yönelik birçok faaliyet de hayata geçirilmiştir.

Adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri olan adalete erişim hakkı kapsamında, yargılamaların makul sürede tamamlanması ve etkin zaman yönetimi amacıyla 2018 yılında hayata geçirilen “Yargıda Hedef Süre” uygulamasının etkinliğini artırmaya yönelik adımlar atılmıştır. Bu çerçevede; hâkim ve savcılarının terfi kriterlerine; hedef süreye uyum ve yargılamanın sürüncemede bırakılmaması ölçütleri de ilave edilmiştir. Yine aynı kapsamda idari başvurulara cevap verme süresi 60 günden 30 güne indirilmiş, idari yargıda gerekçeli kararın yazılma süresi 30 gün olarak kanun ile düzenlenmiştir. Öte yandan yargılamanın sürüncemede bırakılması ve gerekçesizlik nedenlerine dayalı istinaf ve temyiz süreçlerindeki tespitlerin, terfi ve disiplin incelemelerinde dikkate alınmak üzere Hâkimler ve Savcılar Kurulu'na bildirilmesi sağlanmıştır.

Yine adalete erişimi kolaylaştırmak için “e-duruşma” uygulaması ülke genelinde yaygınlaştırılmış, 81 il merkezi ile ihtiyaca göre belirlenen birçok ilçedeki toplam 2638 Hukuk Mahkemesinde kullanıma açılan uygulamanın hayata geçirildiği 15 Eylül 2020’den bu yana toplam 1.009.275 e-Duruşma talebi kabul edilmiş ve duruşma tarihi gelen 793.294 e-Duruşma icra edilmiştir. Ayrıca engelliler, yaşlılar ve yatağa bağımlı hastalara ilişkin adli süreçlerin görüntülü iletişim teknolojileri kullanılarak yürütülmesi sağlanmıştır. Keza maddi durumu elverişli olmayan kişilerin adli yardıma başvuru usulünün kolaylaştırılması amacıyla standart adli yardım başvuru formları oluşturularak “Avukat Portal” ve “Vatandaş Portal” sayfalarına eklenmiştir.

Adil yargılanma hakkının başka bir önemli unsuru olan mahkeme kararlarının ilgili kişilerin hangi karara ne için muhatap olduğunu bilmesi ve anlamasını sağlayacak şekilde gerekçeli olmasına yönelik önemli somut adımlar atılmıştır. Bu kapsamda hâkim ve savcılarının terfi kriterlerine; verilen kararların yeterli hukuki gerekçeyi ihtiva edip etmediği ile isabet oranları hususları da ilave edilmiştir. Bunun yanı sıra mahkeme ve savcılık kararlarının AYM ve AİHM kararlarında belirlenen standartları da karşılayacak şekilde yeterli, ikna edici ve anlaşılabilir olmasına ilişkin meslek öncesi ve meslek içi eğitim faaliyetleri düzenlenmiştir. Bu kapsamda toplam 4532 hâkim ve savcı adayına meslek öncesi eğitim, 1417 hâkim ve Cumhuriyet savcısına meslek içi eğitim verilmiş, ayrıca “Yargı Kararlarında Gerekçeleştirme Çalışması” kapsamında; toplam 491 kişinin katılımıyla 3 yuvarlak masa toplantısı, 2 çalıştay ve 3 “Gerekçeli Karar Şablon Değerlendirme Toplantısı” gerçekleştirilmiştir.

Öte yandan savunma hakkının en önemli aktörleri olan avukatlara yönelik faaliyetler de hayata geçirilmiştir. Bir mesleği icra ederken aynı zamanda avukatlık stajı yapılabilmesine imkân sağlanmış, zorunlu müdafî ücretleri 2023 yılı ücret tarifesi ile yüzde 122 oranında artırılmış, maddi durumu yetersiz olan kişilere verilen adli yardım hizmetleri için avukatlardan alınan vergi oranı yeniden düzenlenmiştir.

Diğer taraftan spor tahkim kurullarının yapısı ve işleyişi AİHM kararları da dikkate alınarak kanunla yeniden düzenlenmiştir.

Hukuki Öngörülebilirlik ve Şeffaflık

Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan hukuk güvenliği ilkesi uyarınca hukuki öngörülebilirlik ve şeffaflığın artırılması amacıyla çeşitli reformlar yapılmıştır. Söz konusu amaca uygun olarak yargının etkinliğinin ve adalet hizmetlerinde kalitenin artırılması öncelikli hedeflerden biri olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda hâkim, savcı ve yargı çalışanı sayısı artırılmış, 4 Mayıs 2023 tarihi itibarıyla 15.398 hâkim ve 7.404 savcı olmak üzere toplam 22.802 hâkim ve savcı sayısı ile 169.233 yardımcı adalet personeli sayısına ulaşılmıştır.

Altıncı yargı paketi ile birlikte hâkim ve savcıların mesleğe hazırlık döneminin daha etkin hale getirilmesi ve mesleki tecrübenin artırılması için hâkim ve savcı yardımcılığı müessesesi ihdas edilmiştir. Ayrıca yargı mensuplarının bilgilerinin güncelliğini ve mesleki gelişimlerini sağlamak amacıyla sürekli ve zorunlu eğitim modeline geçilmiştir. Buna göre hâkim ve savcılar, birinci sınıfa ayrılması için en az 3 meslek içi eğitim programına katılması öngörülmüştür.

Finans, sendika, kamulaştırma ve bilişim suçları gibi konularda ihtisas mahkemeleri belirlenmiş ve finans alanında 19 Ticaret Mahkemesi, sendika alanında 48 İş Mahkemesi, kamulaştırma alanında 143 Asliye Hukuk Mahkemesi, bilişim suçları alanında 120 Ağır Ceza Mahkemesi ihtisas mahkemesi olarak belirlenmiştir. İlk defa ihtisas mahkemelerine atanan hâkimlere göreve başlamadan önce ihtisas alanıyla ilgili eğitim vermeye başlanmıştır, bu doğrultuda 24 eğitim programında 2446 hâkim ve Cumhuriyet savcısına eğitim verilmiştir. Kadastro mahkemelerinin daha etkin ve verimli bir şekilde faaliyetlerini yürütebilmesi kapsamında Hâkimler ve Savcılar Kurulu "*Kadastro Mahkemeleri ve Hâkimlerine İlişkin İlke Kararı*" ilan edilmiştir. Ayrıca çözümü uzmanlık gerektiren uyuşmazlıkların il merkezlerinde bulunan ihtisas mahkemelerinde görülmesi sağlanmıştır.

Diğer taraftan yargılama sürecinin önemli aktörlerinden biri olan bilirkişilere yönelik olarak da çeşitli adımlar atılmıştır. Bu doğrultuda, bilirkişilere verilen temel eğitim güçlendirilmiştir. Bilirkişilerin bakabileceği azami dosya sayısına kota getirilmiş, raporunu zamanında teslim etmeyen

bilirkişiyeye yeni dosya verilmemesi sağlanmıştır. Ayrıca etik ilkelere aykırı davranışların bilirkişilik sicili ve listesinden çıkarılması öngörülmüştür. Yine hâkim ve savcılarının terfi kriterlerine, bilirkişi görevlendirme sürecinde ilgili mevzuatta aranan şartlara gösterdikleri hassasiyet hususu da eklenmiştir. Bu suretle bilirkişilik müessesesinin hem daha etkin olması, hem de daha nitelikli çalışması için gerekli tedbirler alınmıştır.

Eylem Planı kapsamında ayrıca vergi uygulamalarında öngörülebilirliği sağlayan değişikliklerin hayata geçirilmesi için vergi suçunun her yıl için ayrı ayrı oluşması yerine tek suç kabul edilerek zincirleme suç hükümlerinin uygulanması ve etkin pişmanlık hükümlerinin vergi suçları için de uygulanabilmesi sağlanmıştır.

Hukuki öngörülebilirlik ve şeffaflığın artırılması amacıyla ayrıca uluslararası yatırımcılar ve yabancı kişilere, hakları ile Türk hukuk sistemini anlatan yazılı ve görsel materyaller kendi dillerinde hazırlanmıştır.

Öte yandan vatandaşların noterlik işlemlerinde emek ve zaman kaybının önlenmesi ve sahteciliğin tamamen ortadan kaldırılması amacıyla Elektronik Kimlik Doğrulama Sistemi pilot uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca gayrimenkul satış sözleşmelerinin noterler tarafından da yapılabilmesi-ne imkân sağlanmıştır.

İfade, Örgütlenme ve Din Özgürlüklerinin Korunması ve Geliştirilmesi

Demokratik siyasal sistemlerin en önemli özgürlük alanlarından birisi olan “İfade, Örgütlenme ve Din Özgürlüklerinin Korunması ve Geliştirilmesi” amacına matuf olarak Eylem Planı’nda yer alan faaliyetler hayata geçirilmiştir.

Hak ve özgürlüklerden yararlanma noktasında herkesi eşit değer ve önemde gören insan odaklı bir yönetim anlayışıyla din özgürlüğü güçlendirilmiştir. Bu kapsamda farklı dinlere mensup hükümlü ve tutuklulara kendi dini bayramlarında açık görüş ve görüntülü görüşme gibi ilave imkânlar sağlanmıştır. Dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, mezhep ve benzeri nedenlerle yapılan nefret söylemi ve ayrımcılıkla etkili mücadele devam etmiş, İslam ve yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı ve ırkçılık gibi ayrımcılık ve nefret suçu teşkil eden ulusal ve

uluslararası düzeydeki gelişmeler takip edilerek periyodik raporlar hazırlanmaya başlanmıştır.

Gayrimüslim cemaat vakıfları yönetim kurullarının oluşturulması ve seçimine ilişkin usul ve esaslar, yeni çıkarılan Cemaat Vakıfları Seçim Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.

Ayrıca Eylem Planı'nda doğrudan faaliyet olarak yer almasa da bu süreçte oluşan reform atmosferinin bir devamı niteliğinde 9 Kasım 2022 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 112 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Alevi Bektaşî Kültür ve Cemevi Başkanlığı'nın kurulması, Cemevi hizmetlerinden eğitim faaliyetlerine kadar tüm çalışmaların bu kurumsal yapı altında kamu güvencesi desteği ve denetimiyle yürütülmesine yönelik, 26 Kasım 2022 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Vergi Usul Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Cemevlerinin aydınlatma, içme ve kullanma suyu, yapım, onarım, bakım giderlerinin karşılanması ve imar planlarındaki yeriyle ilgili tüm sorunların çözülmesi için gerekli mevzuat değişiklikleri yapılmıştır.

Eylem Planı'nda yer alan amaca uygun olarak ifade ve örgütlenme hakkının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Bu kapsamda haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının soruşturma konusu olmaması için hâkim, savcı ve kolluk görevlilerine eğitim verilmiştir. Bu doğrultuda meslek içi eğitim faaliyetleri kapsamında; 5 eğitim programında 624 hâkim ve Cumhuriyet savcısına eğitim verilmiştir. Uzaktan eğitim platformunda yer alan 5 ders videosu toplam 460 kez izlenmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğünce, "İfade ve Basın Özgürlüğüne İlişkin Standartların Yükseltilmesi" başlıklı müfredat oluşturulmuştur. Haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan açıklamalarının soruşturma konusu olmaması hakkında 2022 yılı içerisinde 73.484 jandarma personeline eğitim verilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığınca 2021-2022 eğitim öğretim yılında; 773 subay adayı öğrencisi, Demokrasi, İnsan Hakları ve Vatandaşlık dersinde konuyla ilgili eğitim almıştır. İfade özgürlüğü kapsamında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları doğrultusunda, 2022 yılı içinde, 1.181 astsubay adayına insan hakları eğitimi verilmiştir. Sahil Güvenlik Komutanlığınca "Subay

ve Astsubay Adayı Temel Eğitimlerinde Ceza Hukuku ve İnsan Hakları Dersi" kapsamında, 213 subay adayı ve 448 astsubay adayı olmak üzere toplamda 661 personele eğitim verilmiştir.

Öte yandan, ifade ve basın özgürlüğünün standartlarını yükseltmek ve gelişmesini sağlamak için farkındalık çalışmaları yürütülmüştür. İnsan haklarının geliştirilmesini amaç edinen ve bu doğrultuda çalışan birey ve sivil toplum kuruluşlarıyla periyodik görüşmeler yapılmıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının Anayasa ve uluslararası standartlar doğrultusunda korunması ve güçlendirilmesine ilişkin mülki idare amirleri ve kolluk görevlilerine yönelik farkındalık artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmiş, bu doğrultuda 77 mülki idare amirine eğitim verilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğüne toplumsal olaylara müdahale eden personele yönelik düzenlenen eğitimlerde eğitim verilen personel sayısı 145.497'ye ulaşmıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının yasaklanması ve müdahale uygulamalarına ilişkin 2022 yılı içinde 58.168 jandarma personeline eğitim verilmiştir.

Yine, sendikal hakların etkin bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla yöneticilerin farkındalıklarını artırmaya yönelik olarak Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerinden 400 personele çevrimiçi eğitim verilmiş, çeşitli illerde yaklaşık 300 üst düzey yöneticiye sendikal ayrımcılığın önlenmesine yönelik 10 eğitim faaliyeti düzenlenmiştir.

Kişi Özgürlüğü ve Güvenliğinin Güçlendirilmesi

Eylem Planı kapsamında insanın manevi varlığını korumayı amaçlayan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının güçlendirilmesine yönelik de önemli faaliyetler hayata geçirilmiştir.

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını doğrudan ilgilendiren kararlara bakan sulh ceza hâkimliklerinin kararlarına yönelik olarak önemli kanun değişiklikleri yapılarak bu hak güçlendirilmiştir. Bu kapsamda sulh ceza hâkimliklerinin tutuklama ve diğer koruma tedbirlerine ilişkin kararlarına karşı dikey itiraz usulü getirilmiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda tutuklama nedeni olarak düzenlenen katalog suçlar bakımından da "somut delile dayanma şartı" hükme bağlanmıştır. Ayrıca adli kontrol tedbirine üst süre sınırı getirilmiş, tedbirin teknolojik imkânlar kullanılarak yeri-

ne getirilmesi sağlanmıştır. Başka bir koruma tedbiri olan “Konutu terk etmeme” adli kontrol tedbirinin sonuç cezadan mahsubu sağlanmıştır.

Kişi özgürlüğünün uygulamadan kaynaklanan aksaklıklar nedeniyle kısa bir süre dahi olsa kısıtlanmaması hedefine uygun olarak ifadesi alınıp serbest bırakılmak üzere mesai saatleri dışında yakalanan kişiye, taahhüt etmesi şartıyla serbest bırakılma imkânı getirilmiştir. Bu işlemlerin adliyelerde 7 gün 24 saat esasıyla yapılması sağlanmıştır. Ayrıca iddia-name ile tanık ve müştekiler hakkında çıkarılan zorla getirme kararlarının ilgiliye telefonla bilgilendirme mesajı yoluyla da bildirilmesi sağlanmıştır.

Yapılan kanun değişikliklerinin yanı sıra uygulamaya yönelik de somut adımlar atılmıştır. Sulh Ceza Hâkimliklerine atanabilmek için asgari kıdem şartı getirilmiştir.

Sulh ceza hâkimliklerinin, idari yaptırım kararlarına karşı yapılan başvurularda ihtisaslaşmasına yönelik olarak 42 Sulh Ceza Hâkimliği ihtisas mahkemesi olarak belirlenmiştir.

Yetkisizlik, görevsizlik ve merci tayini gibi durumlarda tutukluluğa itiraz ve gözden geçirmeye ilişkin uygulamadan kaynaklı mağduriyet ve belirsizlikler giderilmiştir.

Öte yandan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı konusunda farkındalığın artırılması amacıyla tutuklama ve adli kontrol tedbirlerine ilişkin olarak sulh ceza hâkimleri ve savcılara yönelik meslek içi eğitim faaliyetleri kapsamında; 10 eğitim programında 1104 hâkim ve Cumhuriyet savcısına eğitim verilmiştir. Uzaktan eğitim platformunda yer alan ders videosu ise toplam 695 kez izlenmiştir.

Kişinin Maddi ve Manevi Bütünlüğü ile Özel Hayatının Güvence Altına Alınması

Eylem Planı kapsamında kişilerin maddi ve manevi varlığı ile onur ve haysiyetini korumayı ve toplum içinde saygın bir birey olarak yaşamlarını sürdürmelerini temin etmeyi amaçlayan birçok faaliyet hayata geçirilmiştir.

Söz konusu amaca matuf olarak aile içi şiddet ve kadına karşı şiddetle

mücadeleye yönelik somut adımlar atılmıştır. Bu kapsamda Türk Ceza Kanunu'nun kasten öldürme, kasten yaralama, eziyet ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarına ilişkin nitelikli haller arasına failin söz konusu fiilleri boşandığı eşine karşı işlemesi hususu da eklenmiştir. Yine Türk Ceza Kanunu'nda ısrarlı takip olarak nitelendirilen fiiller müstakil bir suç haline getirilmiş ve bu suç uzlaştırma hükümlerinin kapsamı dışında tutulmuştur. Aynı zamanda Eylem Planı'nda yer alan bu faaliyetleri tamamlayıcı nitelikte, kasten öldürme, kasten yaralama, işkence, eziyet ve tehdit suçlarının kadına karşı işlenmesi hâllerinde öngörülen cezaların alt sınırları artırılmış, kadına karşı işlenen kasten yaralama suçu CMK'da tutuklama nedeni varsayılabilir haller arasına alınmış, ayrıca TCK'nın takdiri indirim nedenlerine ilişkin hükümlerinde değişiklik yapılarak failin duruşmada mahkemeyi etkilemeye yönelik şekli tutum ve davranışlarının takdiri indirim nedeni olarak dikkate alınmaması öngörülmüştür.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda değişiklik yapılarak şiddet mağduru kadınların hak arama yollarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri sağlanmıştır. Düzenlemeyle, ısrarlı takip suçu ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçları bakımından da soruşturma ve kovuşturma evrelerinde özellikle şiddet mağduru kadınların, istemleri halinde baro tarafından görevlendirilecek avukatın hukuki yardım ve desteğinden ücretsiz şekilde faydalanmaları öngörülmüştür.

Öte yandan, aile içi şiddete karşı oluşturulan özel soruşturma büroları yaygınlaştırılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili farkındalığın artırılması amacıyla aile içi şiddet suçlarına bakmakla görevli 3 eğitim programında 392 hâkim ve Cumhuriyet savcısına eğitim verilmiş, uzaktan eğitim platformunda yer alan 3 ders videosu toplam 545 kez izlenmiştir. Yine tehdit altındaki kadınların daha etkin korunmasını sağlamak için önleyici ve koruyucu kapasite artırılmıştır.

Özel hayata saygı hakkının daha etkin korunması, lekelenmeme hakkının güçlendirilmesi amacıyla yargısal kararlara yönelik olarak da bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda suçla veya iddia konusu olayla ilgisi bulunmayan, özel hayata ilişkin hususların yargısal işlemlere yansımamasına yönelik mevzuat değişikliği yapılmıştır. Bir başka mevzuat değişikliği ise iletişimin tespiti ve dinlenmesi sonucu elde edilen kayıtların

beraat kararı verilmesi halinde de yok edilmesine yönelik olarak yapılmıştır. Öte yandan kişinin onur ve haysiyetine karşı işlenen fiillerin daha etkin bir şekilde soruşturulmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Eylem Planı'nda öngörülen hükümlü ve tutukluların barınma koşullarının daha yüksek standartlara kavuşmasına, sağlık haklarının güçlendirilmesine, infaz sisteminde rehabilitasyon imkânlarının artırılmasına yönelik etkili faaliyetler de hayata geçirilmiştir. Ceza infaz kurumlarının barınma koşullarına ilişkin standartları daha da yükseltilmiştir. Yine yüksek güvenlikli adli psikiyatri hastanelerinin sayısı artırılarak toplam 7 hastanede 750 yatak kapasitesine ulaşılmıştır. Bunların yanı sıra ceza infaz kurumlarında doktor, pedagog, psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı gibi uzman personel istihdamı önemli derecede artırılmıştır. Hükümlü ve tutuklulara tahliye sonrası meslek edindirilmesi için faaliyet gösteren iş yurdu sayısı ve iş kolu çeşitliliği geliştirilmiştir. Bu kapsamda 200 yeni iş kolu açılarak iş kolu sayısı 3272'ye ulaşmıştır. 43 yeni işyurdu müdürlüğü tesis edilerek 364 işyurdu müdürlüğüne ulaşılmıştır. Hükümlü ve tutukluların özel hayatının ve rehabilitasyonunun önemli bir parçası olan dış dünyayla iletişimi konusunda da önemli faaliyetler yapılmıştır. Bu kapsamda açık görüş süreleri uzatılmış ve ziyaret konusunda belirli durumlarda kolaylıklar sağlanmış, mazeret izinlerinin kapsamı da genişletilmiştir.

Kişinin maddi ve manevi varlığının korunması amacıyla uygulayıcılara yönelik olarak da farkındalığı artırıcı çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda çarşı ve mahalle bekçilerine zor ve silah kullanımının hukuki çerçevesine ilişkin eğitim verilmeye başlanmış, çarşı ve mahalle bekçilerine yönelik "Tekamül Eğitimi" kurslarını 8.835 personel başarı ile tamamlamıştır. Kolluk görevlilerine yönelik olarak yakalama ve gözaltı uygulamalarının insan onurunu zedelemeyecek şekilde yerine getirilmesini temin etmek için farkındalık artırıcı faaliyetler düzenlenmiştir. Ayrıca üst ve beden aramalarının, insan onurunu zedelemeyecek şekilde uygulanmasına ilişkin kolluk görevlileri ve ceza infaz kurumu personeline eğitim verilmiştir. Bu doğrultuda Emniyet Genel Müdürlüğüne devam eden sürekli eğitimler kapsamında toplam 15.323 kişi bakımından eğitici eğitimi, 315.157 kişi bakımından ise personel eğitimi sayısına ulaşılmıştır. Jan-

darma Genel Komutanlığınca 2022 yılı içinde üst ve beden aramalarının, insan onurunu zedelemeyecek şekilde uygulanmasına yönelik 60.245 jandarma personeline eğitim verilmiş, ayrıca 708 astsubay öğrencisine 17 saat olmak üzere “Ceza Muhakemesi Hukuku Dersi”, “Kolluk Bilgisi ve Uygulamaları Dersi” verilmiştir. Yine, 2021-2023 yılları arasında 14.494 infaz koruma personeline beden ve üst aramalarının insan onurunu zedelemeyecek şekilde uygulanmasına yönelik eğitimler verilmiştir.

Mülkiyet Hakkının Daha Etkin Korunması

Eylem Planı kapsamında, toplumun sosyal ve ekonomik yönden gelişimini temin eden mülkiyet hakkının kapsamının genişletilmesine yönelik olarak da çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Beşinci Yargı Paketi ile birlikte mülkiyet hakkını güçlendiren önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda haczedilen malın en üst bedelden satılarak alacaklının alacağına kavuşması ve borçlunun mevcut borcundan kurtulmasını sağlamak amacıyla icra satışlarının tüm aşamalarının elektronik ortamda gerçekleştirilmesi düzenlenmiştir. Ayrıca, alacaklıların menfaati de gözetilmek suretiyle borçluya haczedilen malını satma imkânı getirilmiştir.

Öte yandan organize bir şekilde ve kötü niyetli olarak ihalenin feshi davası açılmasını ve bu suretle takibin tarafları ile ihale alıcısını mağdur eden uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla düzenleme yapılmıştır. Bunun yanı sıra ihalenin feshi davasında talebin reddi halinde hükümlenacak para cezası ölçülülük ilkesi dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Yedinci Yargı Paketi ile konutta haciz kararının uygulanması hâkim kararına tabi tutulmuş, aile bireylerine ait kişisel eşyalar ile ailenin ortak kullanımına hizmet eden tüm ev eşyaları, haczi caiz olmayan mallar arasına alınmış, icra takibine konu alacağına yetecek miktarı aşacak şekilde (taşkın) haciz yapılması açıkça yasaklanmış, üzerindeki haciz kalktığı halde yediemin depolarında bulunan malların daha etkin bir şekilde tasfiyesi için düzenleme yapılmıştır.

Mülkiyet hakkının güçlendirilmesine yönelik olarak yukarıda belirtilen

kanun değişikliklerinin yanında Anayasa Mahkemesi ve AİHM'in mülkiyet hakkına ilişkin içtihatlarının tapu ve kadastro işlemlerinde etkin bir şekilde dikkate alınması için ilgili personele yönelik farkındalık artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Kırılğan Kesimlerin Korunması ve Toplumsal Refahın Güçlendirilmesi

İnsan hakları güvence mekanizmalarının tahkim edilmesi ve güncel ihtiyaçlara uyumunun sağlanması yaklaşımıyla Eylem Planı'nda, "Kırılğan Kesimlerin Korunması ve Toplumsal Refahın Güçlendirilmesi" amacına matuf olarak önemli reformlar gerçekleştirilmiştir.

Kırılğan kesimlerin korunması çerçevesinde, hiçbir ayırım gözetilmeksizin tüm çocukların korunmasını gaye edinen bir anlayışla çocuk hakları iyileştirilmiştir. Bu kapsamda, çocuk teslimine ilişkin görev, çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda icra dairelerinden alınarak Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerine verilmiş; dolayısıyla bu işlemlerin çocuğun üstün yararı doğrultusunda psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci ve rehber öğretmen gibi uzmanlar eliyle yerine getirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca aile mahremiyeti ve çocuğun üstün yararının daha iyi korunabilmesi amacıyla aile ve çocuk mahkemelerinin müstakil bir kampüs içinde bulunacağı yeni bir adliye mimarisi modeli geliştirilerek Erzurum ve Gaziantep illerinde uygulamaya geçilmiştir. Yine, çocuklar hakkındaki davalar ile istinaf ve temyiz incelemelerinin öncelikli olarak görülmesine yönelik adımlar atılmıştır. Öte yandan, çocukların korunması amacıyla çocukların dijital riskler, siber zorbalık, internet bağımlılığı ile yazılı ve görsel medyanın zararlarından korunmasına yönelik çalışmalar yapılmış, toplumun çevrim içi risklerden korunması, çevrim içi fırsatlardan yararlanması ve bilinçli internet kullanım kültürünün toplumun her kesimine yerleşmesi amaçlarıyla "Çevrimiçi Güvenlik Strateji Belgesi" (2022-2024) hazırlanmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından, çocuk istismarı ile etkili mücadele konularında, 2022 yılı içerisinde 43.327 bilgilendirme çalışması, 81.045 hane ziyareti, 221.428 iş yeri ziyareti, 16.951 okul ziyareti ve 2.678.228 afiş, broşür ve pankart çalışması yapılmıştır. Güvenli internet için kullanıcılara yol gösterme amacıyla başlatılan SİBERAY projesi kapsamında 2022 yılı içerisinde 5.926.610 kişiye ulaşılmış, 29.116 afiş, 564.795 broşür çalışması yapılmıştır.

Diğer taraftan çocuk tutuklu ve hükümlülerin haklarında da iyileştirme yapılmıştır. Bu kapsamda ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklu çocukların oyun, spor ve gençlik kampları gibi fiziksel etkinliklerden daha fazla faydalanmaları sağlanmıştır. Ceza infaz kurumlarında anneleriyle birlikte bulunan 0-6 yaş grubu çocukların tesliminin açık görüş suretiyle gerçekleştirilmesi sağlanmış, ayrıca ceza infaz kurumunda barındırılan çocukların ziyaretçileri ile tüm görüşmelerinin, kapsamı genişletilen “açık görüş” şeklinde yaptırılmasına başlanmıştır.

Öte yandan Eylem Planı’ndaki çocuklara yönelik reform iradesinin bir devamı olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda “Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı” (2023-2028) hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

Eylem Planı kapsamında, gençlere yönelik olarak da çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Bu suretle toplumda gençlerin söz hakkı sahibi olmaları ve karar alma süreçlerine katılımı ile kendilerine ayrımcılık yapılmaması güvence altına alınmıştır. Bu doğrultuda “Genç İstihdamı Ulusal Strateji Belgesi” hazırlanmıştır. Gençlik merkezleri, gençlik kampları ve yaygın eğitim programları başta olmak üzere kaliteli ve erişilebilir gençlik çalışmaları yoluyla gençlerin desteklenmesine devam edilmiştir. Bu çerçevede, İstanbul’da bir Birleşmiş Milletler Gençlik Merkezi kurulmasına yönelik çalışmalara hız verilmiştir. Ayrıca, teknolojik gelişmeler göz önünde bulundurularak gençlerin yazılım sektöründe etkin bir şekilde yer almaları ve dijital dünyada söz sahibi olmalarına yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Engelli bireylere yönelik olarak televizyon programlarının işaret dili ya da alt yazı ile yayınlanması teşvik edilmiş, başta işitme engelliler için işaret dili tercümanları olmak üzere engellilere hizmet verecek nitelikli kamu personeli sayısı artırılmıştır.

Eylem Planı kapsamında ayrıca hayvanları mal değil, can olarak gören bir anlayışla Hayvanları Koruma Kanunu ve Türk Ceza Kanunu’nda değişiklik yapılarak hayvanların korunmasına ve bakımına yönelik hukuksal çerçeve güçlendirilmiştir.

Söz konusu toplumsal refahın güçlendirilmesi amacına matuf olarak ayrıca uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile diğer bağımlılık yapan maddelerle etkin mücadele güçlendirilmiş, bu doğrultuda ÇEMATEM ve AMATEM'lerin sayı, kapasite ve etkinliği artırılmış; uyuşturucu kullanımından dolayı haklarında ilk kez denetimli serbestlik kararı verilenlerin tedavi ve rehabilitasyonlarının ara kontrollerle izleneceği, beş yıl süreli "bağımlılık takip modeli" oluşturulmuştur.

İnsan Hakları Konusunda Üst Düzey İdari ve Toplumsal Farkındalık

İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesinin ancak üst düzey bir insan hakları farkındalığı sayesinde sürdürülebilir ve kalıcı olması mümkündür. Eylem Planı kapsamında, bu anlayışa uygun olarak da birçok faaliyet öngörülmüş ve hayata geçirilmiştir.

Yapılan farkındalık çalışmaları başta hukuk uygulayıcıları olmak üzere toplumun tüm kesimlerine yönelik düzenlenerek, insan haklarının yapılan tüm eylem ve işlemlerde gözetilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile adaylarına yönelik birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir. Hâkim, savcı ve avukatlara yönelik meslek öncesi ve meslek içi eğitim faaliyetlerinde Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatlarını da içerecek şekilde insan hakları eğitimi verilmiştir. Hâkim ve savcılara yönelik uluslararası insan hakları mekanizmaları nezdinde çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Hâkim ve savcı adayları ile avukat stajyerlerine yönelik Anayasa Mahkemesi'nde staj imkânı sağlanmıştır.

Farkındalık çalışmaları kapsamında hukuk dünyasının önemli icracılarından olan mülki idare amirleri ile kolluk personeline de çeşitli eğitimler verilmiştir. Bu çerçevede mülki idare amirleri ile üst kademe kamu yöneticilerinin insan hakları duyarlılığını artırmaya yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, kolluk görevlilerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarında temel insan hakları konularına yer verilmiştir.

Eylem Planı kapsamında kamunun her alanında istihdam edilen görevlilere yönelik de çeşitli eğitimler verilmiştir. Bu doğrultuda din görevlilerine temel insan hakları eğitimi vermeye başlanmış, dört farklı temel konuda toplam 201.033 personele eğitim verilmiştir. Yine kamu görevlilerinin, her türlü kamu hizmetinin yararlanıcıları ve toplumla ile-

tişiminin kişilik haklarına saygı çerçevesinde, daha da geliştirilmesi için eğitim ve farkındalık çalışmaları düzenlenmiştir. Bu kapsamda “Uzaktan Eğitim Kapısı”nda “İnsan Hakları Bağlamında İyi Yönetim İlkeleri” isimli eğitim erişime açılmıştır ve söz konusu eğitime katılan toplam personel sayısı 854.052’dir. Ceza infaz kurumu ve denetimli serbestlik müdürlüğü personeline yönelik olarak doğrudan insan hakları alanında 3116 personele, insan haklarını da içinde barındıran 4 farklı eğitim kapsamında 14.107 personele eğitim verilmiştir.

İdari ve toplumsal farkındalığın artırılması amacıyla genel mahiyette de birçok faaliyet hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda “Hukukçular İçin İnsan Hakları Eğitimi Programı” (HELP) eğitim modüllerinin 19’u Türkçe’ye tercüme edilerek yaygınlaştırılmış ve tüm hukukçuların bu eğitimlerden yararlanmalarına yönelik çalışmalara devam edilmiştir.

Ülkemiz adına kayıtlı HELP kullanıcı sayısı 30 Nisan 2023 tarihi itibarıyla 20.500 olmuştur. Bu tarih itibarıyla Ülkemiz HELP kullanıcı sayısı bakımından tüm Avrupa Konseyi (AK) ülkeleri arasında birinci konumdadır.

Başlatılan HELP kurslarının yanı sıra 23 Üniversiteden 165 Akademisyen ve çeşitli barolardan Avukatlara yönelik HELP Eğitici Eğitimi kursları verilmiştir. 30 Nisan 2023 tarihi itibarıyla Tutor (Eğitici) Sayısı 201’e ulaşmıştır. Ülkemiz eğitici sayısı bakımından da AK üyesi ülkeler arasında birinci konumdadır.

Eylem Planı uygulama dönemi içinde hâkim ve Cumhuriyet savcılarına yönelik olarak görev yapan toplam 353 katılımcıya “AİHS ve AİHM’e Giriş” ve “Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet” konularında HELP eğitimi verilmiştir.

Yine Eylem Planı uygulama dönemi içinde 23 farklı üniversiteden 10.085 hukuk fakültesi öğrencisine yönelik “AİHS ve AİHM’e Giriş”, “İltica ve AİHS”, “Çocuk Hakları ve Çocuk Dostu Adalet”, “Kişisel Verilerin Korunması ve Özel Hayatın Gizliliği Hakları”, “İfade Özgürlüğü”, “Mülkiyet Hakkı ve AİHS” ve “Mülteci ve Göçmen Çocuklar” konularında HELP eğitimi verilmiştir.

Öte yandan AİHM kararları ile insan haklarına ilişkin uluslararası rapor, rehber ve benzeri belgeler, tercüme edilerek ilgili kurumlarla paylaşılmıştır. Başka bir önemli çalışma olan “*Türk Yargı Etiği Bildirgesi*”nin adliyelerin resmi internet sitelerinde duyurusu yapılmış ve adliyelerin önemli noktalarında görünür kılınması sağlanmıştır.

Eylem Planı kapsamında insan hakları konusunda farkındalığın artırılması amacıyla Adalet Bakanlığı (İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı) ile Ankara Üniversitesi arasında imzalanan işbirliği protokolü uyarınca aralarında AİHM hukukçuları, AYM üyeleri, akademisyen ve uygulayıcılardan oluşan eğitici kadrosu tarafından hakim, savcı ve avukatlar ile kamu görevlilerinin de bulunduğu katılımcılara yönelik olarak iki defa “İnsan Hakları Sertifika Programı” düzenlenmiştir.

Diğer taraftan uluslararası insan hakları kurumlarında görev alabilecek nitelikte, yetişmiş uzman sayısı artırılmıştır. Ayrıca AİHM, Avrupa Konseyi ve diğer uluslararası insan hakları mekanizmaları ile iş birliği, staj ve çalışma ziyaretleri sürekli olarak devam etmektedir. Son 2 yılda AİHM’de 12, Kararların İcrası Dairesinde 3 ve HELP programında 1 olmak üzere toplam 16 hâkim ve savcı secondee olarak görevlendirilmiştir.

Bugüne kadar gerçekleştirilen reform çalışmalarının devamı niteliğinde Eylem Planı kapsamında hayata geçirilen faaliyetlerin yansımaları AİHM önündeki süreçlerde de görülmektedir.

Gösterge Niteliğinde Temel Bazı Bilgi ve İstatistikler

a. AİHM Karar Süreçleri

2022 yılında AİHM, ülkemiz hakkında toplam 7.245 başvuruyu sonuçlandırmıştır. Bunlardan 73’ünde ihlal kararı verilirken, 7.172’sinde ise ihlal bulunmadığı, düşme veya çeşitli nedenlerle kabul edilemezlik kararları verilmiştir. Söz konusu kararlar Daire (7 hâkim), Komite (3 hâkim) ya da tek hâkim formatlı yargısal birimler tarafından alınmıştır.

Ülkemiz hakkında 2022 yılında verilen 73 ihlal kararının 42 tanesi AİHM’in yerleşik içtihatlarına konu olması nedeniyle 3 hâkimli “Komite” tarafından verilmiştir. İhlal kararlarının 9’unda başvuru konusu olayların 2002 yılı ve öncesinde, 36’sında başvuru konusu olayların ise 2003 - 2011 yılları arasında gerçekleştiği görülmektedir.

2022 yılında tüm üye ülkeler açısından bakıldığında toplam 39.570 başvurunun sonuçlandırıldığı ve 1.059 ihlal kararı verildiği görülmektedir. Buna göre, ihlal kararlarının, sonuçlandırılan başvurulara oranı % 2,68'dir. Ülkemiz hakkında sonuçlandırılan başvurulara bakıldığında ise 7.245 başvuruda sadece 73 ihlal kararı verilmiş olup, ihlal kararlarının tüm sonuçlandırılan başvurulara oranı %1,01'dir. Buna göre Ülkemize ilişkin ihlal kararlarının, karara bağlanan başvuru sayısına oranının genel ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

2002-2022 yılları arasında ise, Ülkemiz hakkında toplam 119.016 başvuru sonuçlandırılmış, sadece 3.224 ihlal kararı verilmiştir. Bu süreçte toplam ihlal kararı sayısının sonuçlanan başvuru sayısına oranı ise %2,71'dir. Adalet Bakanlığının savunma görevini üstlendiği 2012 yılından itibaren ise Ülkemizle ilgili sonuçlandırılan 90.771 başvurudan sadece 981'inde ihlal kararı verilmiştir. Bu süreçte ihlal oranı sadece %1,16'dır.

b. AİHM Karar İcra Süreçleri

AİHM tarafından 30 Nisan 2023 tarihine kadar 30.980 karar (ihlal ve dostane çözüm nedeniyle düşme kararları) icra için Bakanlar Komitesi'ne gönderilmiş, bunların 24.730'unda kararın icrası tamamlanmıştır. Denetim süreci devam eden dosya sayısı 6.250 olup, uygulama oranının %79,82 olduğu görülmektedir. 2023 yılı Raporu'na göre, icra süreci devam eden bu kararlardan 641'i, 5 yıl veya daha uzun bir süredir denetim altındadır.

Ülkemiz açısından bakıldığında ise 30 Nisan 2023 tarihi itibarıyla toplam 4.339 karar (ihlal ve dostane çözüm nedeniyle düşme kararları) icrası için Bakanlar Komitesi'ne gönderilmiş olup, bunlardan 3.876'sının icra süreci tamamlanmıştır. Dolayısıyla ülkemizin AİHM kararlarını icra etme oranı – tüm üye ülkeler ortalamasının üzerinde olacak şekilde – %89,32'dir.

Son üç yıldır en fazla sayıda dosya kapatan ülke Türkiye'dir. Geçtiğimiz 4 yıl içinde Bakanlar Komitesi toplam 1.270 dosyada, Türkiye'nin gerekli adımları attığını kabul ederek incelemesini sona erdirmiştir.

2.2 Tamamlanan Faaliyetler

Eylem Planı'nda 393 faaliyet bulunmaktadır. 2 yıllık uygulama döneminin sonu olan 30 Nisan 2023 tarihi itibarıyla 260 faaliyet; kanuni düzenlemeler, ikincil mevzuata ilişkin düzenlemeler ve idari tasarruflar yoluyla hayata geçirilmiştir. Tamamlanan faaliyetlerin Eylem Planı'ndaki tüm faaliyetlere oranı % 66,2'dir.

2.2.1 Kanuni Düzenleme Yoluyla Hayata Geçirilen Faaliyetler

1.	Hukukun üstünlüğü ile hak ve özgürlüklerin güçlendirilmesi için mevzuat ve uygulama düzenli olarak gözden geçirilecek ve gerekli tedbirler alınacaktır. (1.1.a) "4. Yargı Paketi, 5. Yargı Paketi, 6. Yargı Paketi, 7. Yargı Paketi, Mini İnfaz Paketi"
2.	Demokratik katılımı güçlendirmek için siyasi partiler ve seçim mevzuatında gerekli değişiklikler yapılacaktır. (1.1.e) "7393 S K ile değişik 2839 S K ve 298 S K"
3.	Uzun yargılamadan kaynaklı zararların Anayasa Mahkemesi'ne başvuruya gerek kalmaksızın İnsan Hakları Tazminat Komisyonu tarafından kısa sürede giderilmesi sağlanacaktır. (1.2.e) "7445 S K ile değişik 6384 S K 4 üncü md"
4.	Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları'nın etkinliğini artırmak amacıyla, kadın temsili de dikkate alınarak yapısı gözden geçirilecek, bu kurullara adliye, nakil aracı ve hastane gibi kurum dışındaki tutulma yerleri ve koşullarını da inceleme yetkisi verilecektir. (1.2.i) "7328 S K ile değişik 4681 S K 6 ncı md."
5.	Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları'nın hazırladığı dönemsel raporlar, Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ve ilgili infaz hâkimliğine de gönderilecektir. (1.2.j) "7328 S K ile ek 4681 S K 6 ncı md."

6.	Spor tahkim kurullarının yapısı ve işleyişi AİHM kararları da dikkate alınarak yeniden düzenlenecektir. (2.1.j) "7405 S K ile değişik 5894 S K)"
7.	Bilişim alanında işlenen suçlar ile dolandırıcılık suçları başta olmak üzere soruşturma aşamasında ortaya çıkan yetki uyumsuzluklarının hızlı bir şekilde sonuçlandırılması amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. (2.4.c) "7331 S K ile ek 5271 S K 12 nci md."
8.	İdari yargıda gerekçeli kararın otuz gün içinde yazılması kuralı getirilecektir. (2.4.g) "7331 S K ile ek 2577 S K 24 üncü md."
9.	Ceza yargılamalarında seri muhakeme ve basit yargılama gibi usullerin kapsamı genişletilecek ve bu suretle adli süreçlerin daha hızlı ve etkin bir şekilde tamamlanması sağlanacaktır. (2.4.i) "7331 S K ile ek 5271 S K 250 nci md."
10.	İddianameler, makul sürede ve eksiksiz olarak hazırlanacak, mağdur ve müştekilere de tebliğ edilecektir. (2.5.a) "7331 S K ile ek 5271 S K 233 üncü md."
11.	Bir mesleği icra ederken aynı zamanda avukatlık stajı yapılabilmesine imkân sağlanacaktır. (2.6.j) "7409 S K ile ek 1136 S K 16 ıncı md."
12.	İdareye yapılan başvurularda idarenin cevap verme süresi 60 günden 30 güne indirilecektir. (3.1.b) "7331 S K ile değişik 2577 S K 10 uncu md."
13.	Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan tasfiye hükümleri gözden geçirilecek ve ticaret şirketlerinin tasfiye kararı almaları halinde uygulanacak tasfiye yöntemleri basitleştirilecektir. (3.1.h) "7341 S K ile değişik 6102 S K 543 üncü md."

---

14. Vergi suçunun her yıl için ayrı ayrı oluşması yerine tek suç kabul edilerek zincirleme suç hükümlerinin uygulanması sağlanacaktır. (3.2.h) *"7394 S K ile değişik 213 S K 359 uncu md."*
15. Etkin pişmanlık hükümlerinin vergi suçları için de uygulanabilmesi sağlanacaktır. (3.2.i) *"7394 S K ile ek 213 S K geçici 34 üncü md."*
16. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması ve cezaların ertelenmesine ilişkin hükümler, bir bütün olarak ele alınacak ve ceza adaletinin geliştirilmesi amacıyla yeniden düzenlenecektir. (3.3.c) *"7445 S K ile değişik 5271 S K 31 inci md"*
17. Yargı mensuplarının bilgilerinin güncelliğini ve mesleki gelişimlerini sağlamak amacıyla sürekli ve zorunlu eğitim modeline geçilecektir. (3.3.f) *"7413 S K ile değişik 2802 S K 32 nci md."*
18. Hâkim ve savcıların mesleğe hazırlık döneminin daha etkin hale getirilmesi ve mesleki tecrübenin artırılması için hâkim ve savcı yardımcılığı müessesesi ihdas edilecektir. (3.3.j) *"7413 S K ile değişik 2802 S K 10 uncu md."*
19. Hâkim ve savcı adaylığı döneminde adliye stajları "Staj Eğitim Merkezi" olarak belirlenen adliyelerde yapılacaktır. (3.3.l) *"7413 S K ile değişik 2802 S K"*
20. Hâkim ve savcı adaylarının mesleğe giriş sürecinde iletişim becerileri ve stres yönetimine ilişkin kabiliyetleri de dikkate alınacaktır. (3.3.m) *"7413 S K ile değişik 2802 S K 11 inci md."*
21. Gayrimenkul satış sözleşmelerinin noterler tarafından da yapılabilmesine imkân sağlanacaktır. (3.3.o) *"7413 S K ile değişik 1512 S K 61 inci md."*

22.	Hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuğun kapsamı genişletilecek ve arabulucuların farklı alanlarda ihtisaslaşması sağlanacaktır. (3.5.f) <i>"7445 S K değişik 6325 S K"</i>
23.	Arabuluculuğun sekiz yıllık uygulama sonuçları dikkate alınarak sistemin etkinliğinin artırılması amacıyla Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu gözden geçirilecektir. (3.5.g) <i>"7445 S K ile değişik 6325 S K"</i>
24.	Sulh ceza hâkimliklerinin tutuklama ve diğer koruma tedbirlerine ilişkin kararlarına karşı dikey itiraz usulü getirilecektir. (5.1.a) <i>"7331 S K ile 5271 S K değişik 268 inci md."</i>
25.	Tutuklama nedeni olarak düzenlenen katalog suçlar bakımından da "somut delile dayanma şartı" getirilerek tutuklamanın istisna olduğuna ilişkin ilke güçlendirilecektir. (5.1.f) <i>"7331 S K ile ek 5271 S K 100 üncü md."</i>
26.	Yetkisizlik, görevsizlik ve merci tayini gibi durumlarda tutukluluğa itiraz ve gözden geçirmeye ilişkin uygulamadan kaynaklı mağduriyet ve belirsizlikler giderilecektir. (5.1.i) <i>"7328 S K ile değişik 5235 S K 18 ve 40 inci md."</i>
27.	Adli kontrol tedbiri belirli aralıklarla incelenecek, tedbirlere üst süre sınırı getirilmesi ile imza yükümlülüğünün teknolojik imkânlar kullanılarak yerine getirilmesi gibi yenilikler hayata geçirilecektir. (5.2.a) <i>"7331 S K ile değişik 5271 S K 110 uncu md."</i>
28.	"Konutu terk etmeme" adli kontrol tedbirinde geçen sürenin, sonuç cezanın infazından mahsubu sağlanacaktır. (5.2.b) <i>"7331 S K ile değişik 5271 S K 109 uncu md."</i>
29.	İfade alınıp serbest bırakılmak üzere verilen bir yakalama kararı kapsamında mesai saatleri dışında yakalanan kişiye, makul bir sürede adli makamlara başvurmaya taahhüt etmesi şartıyla serbest bırakılma imkânı getirilecektir. (5.3.a) <i>"7331 S K ile ek 5271 S K 94 üncü md."</i>

30. İddianame ile tanık ve müştekiler hakkında çıkarılan zorla getirme kararları, ilgiliye telefonla bilgilendirme mesajı yoluyla da bildirilecektir. (5.3.c) *"7331 S K ile ek 5271 S K 233 üncü md."*
31. Eşe karşı işlenen suçlarla ilgili kanunda öngörülen cezayı artıran sebepler, boşanmış eşi de kapsayacak şekilde genişletilecektir. (6.3.a) *"7331 S K ile değişik 5271 S K 86 ncı md., ek 96 ve 109 uncu md."*
32. Tek taraflı ısrarlı takip fiilleri ayrı bir suç olarak düzenlenecek ve böylelikle mağdurlara sağlanan güvence artırılabilecektir. (6.3.b) *"7406 S K ile ek 5237 S K 123/A md"*
33. Şiddet mağduru kadınların hak arama yollarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri için Ceza Muhakemesi Kanunu 234'üncü maddesi uyarınca avukat görevlendirilmesi imkânı getirilecek, adli yardım hizmetlerinden yararlanma koşulları kolaylaştırılacaktır. (6.3.e) *"7406 S K ile değişik 5271 S K 234 üncü md"*
34. Suçla veya dava konusu olayla ilgisi bulunmayan özel hayata ilişkin hususların yargısal işlem ya da kararlara yansımaması ve kamuoyuna açıklanmaması için gereken tedbirler alınacaktır. (6.4.a) *"7331 S K ile değişik 5271 S K 170 inci md."*
35. İletişimin tespiti ve dinlenmesi şeklindeki koruma tedbiriyle elde edilen kayıtların beraat kararı verilmesi halinde de yok edilmesi sağlanacaktır. (6.4.b) *"7331 S K ile değişik 5271 S K 137 inci md."*
36. Maddi durumunun yetersiz olduğunu belgelendiren hükümlülerin talebe bağlı nakillerine ilişkin ücret ve masrafların ödenmesi konusunda kolaylıklar sağlanacaktır. (6.5.b) *"7328 S K ile değişik 5275 S K 54 üncü md."*
37. Hükümlü ve tutukluların açık görüş süreleri uzatılacaktır. (6.5.d) *"7328 S K ile değişik 5275 S K 83 üncü md."*

38.	Hükümlü ve tutukluların, yakınlarının hastalığı veya ölümü halleri ile doğal afet durumlarında kullanabilecekleri mazeret izninin kapsamı genişletilecektir. (6.5.g) <i>"7328 S K ile değişik 5275 S K 94 üncü md."</i>
39.	İcra ve İflas Kanunu ile Yönetmeliği mülkiyet hakkının en geniş şekilde korunmasını sağlayacak şekilde yeniden düzenlenecektir. (7.2.a) <i>"7343 S K ve 7445 S K ile değişik 2004 S K"</i>
40.	Haczedilen malın en üst bedelden satılarak alacaklının alacağına kavuşması ve borçlunun mevcut borcundan kurtulmasını sağlamak amacıyla icra satışlarının tüm aşamaları elektronik ortamda gerçekleştirilecektir. (7.2.b) <i>"7343 S K ile ek 2004 S K 111/b md."</i>
41.	Alacaklıların menfaati de gözetilmek suretiyle borçlu-ya haczedilen malını satma imkânı getirilecektir. (7.2.c) <i>"7343 S K ile ek 2004 S K 111/A md."</i>
42.	İcra takip sürecinde taraflara yansıyan maliyetlerin azaltılması için ihaleye katılım teminat oranı, muhafaza ücretleri ve diğer masraflar azaltılacaktır. (7.2.d) <i>"7343 S K ile değişik 2004 S K 114 üncü md."</i>
43.	Organize bir şekilde ve kötü niyetli olarak ihalenin feshi davası açılmasını ve bu suretle takibin tarafları ile ihale alıcısını mağdur eden uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. (7.2.e) <i>"7343 S K ile değişik 2004 S K 134 üncü md."</i>
44.	İhalenin feshi davasında talebin reddi halinde hükmolunacak para cezası ölçülülük ilkesi dikkate alınarak yeniden düzenlenecektir. (7.2.f) <i>"7343 S K ile değişik 2004 S K 134 üncü md."</i>

-
45. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hükümler, çocuğun psikolojisi ve yüksek yararı dikkate alınarak gözden geçirilecektir. (8.1.d) *"7343 S K ile 2004 S K 25 inci md., 5395 S K ve 5717 S K değişik md."*
-
46. Engelli ve yaşlıların oy kullanma süreçlerine tam katılımını sağlamak için mevzuat gözden geçirilecek ve bu kişilerin oy kullanmalarını kolaylaştıracak tedbirler alınacaktır. (8.4.e) *"7393 S K ile değişik 298 S K"*
-
47. Hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini ve hayvanların korunmalarını temin etmek amacıyla onları mal olarak değil can olarak gören bir anlayışla mevzuat düzenlemesi yapılacaktır. (8.7.f) *"7332 S K ile değişik 5199 S K"*
-
48. Hâkim ve savcı adayları ile avukat stajyerlerine Anayasa Mahkemesi'nde staj imkânı sağlanacaktır. (9.2.g) *"7331 S K ile ek 6216 S K 73/A md."*
-

2.2.2 İkincil Mevzuat Yoluyla Hayata Geçirilen Faaliyetler

1. Suç mağdurlarına yönelik destek hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması için ilgili kurumlar arasında iş birliği ve koordinasyon güçlendirilecektir. (1.3.d) *“Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği RG 31470 (30/04/2021)”*
2. Yargılamanın sürüncemede bırakılması ve gereksizlik nedenlerine dayalı istinaf ve temyiz süreçlerindeki tespitlerin terfi ve disiplin incelemelerinde dikkate alınmak üzere Hâkimler ve Savcılar Kurulu’na bildirilmesi sağlanacaktır. (2.2.c) *“Kanun Yolu Değerlendirme Formlarının Düzenlenmesine İlişkin Yönetmelik ek 5 inci md. RG 31677 (02/12/2021)”*
3. “E- duruşma” uygulaması yaygınlaştırılacak, tüm hukuk mahkemelerindeki duruşmalara bu uygulama üzerinden katılım imkânı sağlanacaktır. (2.7.b) *“Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik RG 31527 (30/06/2021)”*
4. Engelliler, yaşlılar ve yatağa bağımlı hastalara ilişkin adli süreçlerin adliyelere gelmelerine gerek duyulmaksızın buldukları yerlerden doğrudan ya da görüntülü iletişim teknolojileri kullanılarak yürütülmesi sağlanacaktır. (2.7.f) *“Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik RG 31527 (30/06/2021)”*
5. Mevzuat düzenlemelerinin şeffaf ve katılımcı bir anlayışla, paydaşların görüşleri alınarak hazırlanması amacıyla Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik, yeniden düzenlenecektir. İkincil düzenlemelerin kaliteli bir şekilde ve vakit geçirmeksizin yapılması temin edilecektir. (3.1.a) *“Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik RG 31655 (24/02/2022)”*

-
6. Hükümlü ve tutukluların mektuplarına, avukatları ile yazışmalarına, süreli ve süresiz yayınlara erişimlerine ilişkin uygulamadan kaynaklı sorunlar giderilecektir. (4.1.i) *“Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik 73 ve 76 ıncı md. değişik RG 31527 (30/06/2021)”*
-
7. Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklulara kendi dini bayramlarında açık görüş ve görüntülü görüşme gibi ilave imkânlar sağlanacaktır. (4.3.c) *“Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğin 15 inci md. değişik RG 31598 (14/09/2021)”, “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 74 üncü md. değişik RG 31657 (12/11/2021)”*
-
8. Gayrimüslim cemaat vakıfları yönetim kurullarının oluşturulması ve seçimine ilişkin Vakıflar Yönetmeliği'nde düzenleme yapılacaktır. (4.3.f) *“Cemaat Vakıfları Seçim Yönetmeliği RG 31870 (18/06/2022)”*
-
9. Ceza infaz kurumlarına kabul sırasında alınan hekim raporlarında standart sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. (6.1.i) *“Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 55 inci md. değişik RG 31657 (12/11/2021)”*
-
10. Üst ve beden aramalarının, insan onurunu zedelemeyecek şekilde uygulanmasına yönelik kararlılık sürdürülerek kolluk görevlileri ve ceza infaz kurumu personeline düzenli eğitim verilmesine devam edilecektir. (6.4.d) *“Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 34 üncü md. değişik RG 31657 (12/11/2021)”*
-

-
11. Hükümlü ve tutukluların, kendilerini ziyaret edeceğini bildirdiği listede yer alan kişileri değiştirebilmesine imkân tanınacaktır. (6.5.c) *“Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğin 9 uncu md. değişik RG 31598 (14/09/2021)”*
-
12. Hükümlü ve tutuklular ile ziyaretçilerinin sağlık kurulu raporu ile tespit edilen engellilik halleri dikkate alınarak, ziyaretlerin bir refakatçi eşliğinde ya da açık görüş şeklinde yapabilmelerine imkân sağlanacaktır. (6.5.e) *“Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğin 5 inci md. değişik RG 31598 (14/09/2021)”*
-
13. Çocukların eğitim durumları dikkate alınarak ceza infaz kurumlarında hafta sonları da görüş yapma imkânı sağlamak amacıyla mevzuat düzenlemesi yapılacaktır. (6.5.f) *“Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğin 5 inci md. değişik RG 31598 (14/09/2021)”*
-
14. Denetimli serbestlik yükümlülerinin meslek edinmelerini sağlamak için halk eğitim merkezleri, İŞKUR, yerel yönetimler ve özel sektör işbirliğiyle programlar düzenlenecek, kamuya yararlı bir işte çalışma yükümlülüğünün bu kurslarda yerine getirilmesi sağlanacaktır. (6.5.m) *“Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 81 inci md. değişik RG 31655 (10/11/2021)”*
-
15. Tedbirsiz ve dikkatsiz davranışlar sonucu insan hayatının zarar görmemesi için kamu kurum ve kuruluşları gerek düzenleyici ve denetleyici, gerekse de icra eden merci olarak her türlü tedbiri titiz bir şekilde alacak ve uygulamasını takip edecektir. (6.6.a) *“Binaların Yıkılması Hakkında Yönetmelik RG 31627 (13/10/2021)”*
-

-
16. Abonelik sözleşmelerinden alınan güvence bedelinin, verilen hizmetin türüne göre öngörülecek birim miktar üzerinden belirlenmesi ve alındığı tarihteki değerini koruyacak şekilde iadesi sağlanacaktır. (7.4.c) *“Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uygulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik RG 31918 (09/08/2022)”*
-
17. Hakkında adli kontrol kararı uygulanan çocuklar için psiko-sosyal destek hizmeti verilecektir. (8.1.j) *“Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 19 ve 57 nci md. değişik RG 31655 (10/11/2021)”*
-
18. Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklu çocukların oyun, spor ve gençlik kampları gibi fiziksel etkinliklerden daha fazla faydalanmaları sağlanacaktır. (8.2.a) *“Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmeliğinin 7 nci md. değişik RG 31598 (14/09/2021)”*
-
19. Ceza infaz kurumlarında anneleriyle birlikte bulunan 0-6 yaş grubu çocukların, dışarıda bulunan yakınlarına teslimi ve yakınlarından da annesine teslimi açık görüş suretiyle gerçekleştirilecek, böylelikle çocukların yıpranmaları önlenecektir. (8.2.d) *“Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğinin 18 inci md. değişik RG 31598 (14/09/2021)”*
-
20. Kapalı ceza infaz kurumunda barındırılan çocukların ziyaretçileri ile tüm görüşmeleri “açık görüş” şeklinde yaptırılacaktır. (8.2.e) *“Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğinin 18 inci md. değişik RG 31598 (14/09/2021)”*
-
21. Çocuk hükümlü ve tutuklulara aile bireylerinin katılımıyla “aile görüşmesi” yapma imkânı getirilecektir. (8.2.f) *“Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmeliğinin 17 inci md. değişik RG 31598 (14/09/2021)”*
-

22.	Tahliye olan kimsesiz çocuklar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bildirilecek ve bu çocuklar hakkında gerekli koruyucu tedbirler alınacaktır. (8.2.g) <i>"Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 134 üncü md. değişik RG 31527 (30/06/2021)"</i>
23.	Denetimli serbestlik müdürlüklerinde çocuk büroları kurulacak ve suça sürüklenen çocuklar adli süreçlerin her aşamasında bu bürolar tarafından takip edilecektir. (8.2.h) <i>"Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 10 ve 19 uncu md. değişik RG 31655 (10/11/2021)"</i>
24.	"İdari gözetim"e alternatif tedbirlere ilişkin ikincil mevzuat çalışması yapılacak ve söz konusu tedbirler etkin bir şekilde uygulanacaktır. (8.5.c) <i>"İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik RG 31953 (14/09/2022)"</i>
25.	Uyuşturucu kullanımından dolayı haklarında ilk kez denetimli serbestlik kararı verilenlerin tedavi ve rehabilitasyonlarının ara kontrollerle izleneceği, beş yıl süreli "bağımlılık takip modeli" oluşturulacaktır. (8.9.c) <i>"Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 71 inci md. değişik RG 31655 (10/11/2021)"</i>
26.	Hukuk fakültelerinin kontenjanları daha nitelikli eğitim verilmesini sağlayacak düzeyde tutulacaktır. (9.5.c) <i>"Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Tanıma ve Denklik Yönetmeliğinin 9 ve 10 uncu md. değişik RG 31449 (09/04/2021)"</i>

2.2.3. İdari Tasarruf Yoluyla Hayata Geçirilen Faaliyetler

1.	Avrupa Birliği'ne üyelik süreci karşılıklı hak ve yükümlülükler çerçevesinde, ortaklık hukukunun yenilenme ihtiyaçları da gözetilerek kararlılıkla sürdürülecek, özellikle Vize Serbestisi Diyalogunda karşılanması beklenen hususlara yönelik çalışmalara hız verilecektir. (1.1.b)
----	--

2. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'ndan kurumlara gönderilen talep, değerlendirme ve tespitlerin hızlı ve etkin biçimde karşılanması sağlanacaktır. (1.1.c)
3. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun yapısı, BM Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Statüsüne ilişkin ilkeler ile uyumlu hale getirilecek ve İnsan Hakları Kurumları Küresel Ağı akreditasyonu alması sağlanacaktır. (1.2.a)
4. Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kararları kişisel verilerin korunması suretiyle kamuoyunun erişimine açılacaktır. (1.2.b)
5. Kişisel Verileri Koruma Kurumu ile Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun etkinliği artırılacaktır. (1.2.c)
6. Kolluk görevlilerinin eylemlerine ilişkin şikâyet sisteminin etkili, hızlı ve şeffaf bir şekilde işlemesi amacıyla Kolluk Gözetim Komisyonu'nun etkinliği artırılacaktır. (1.2.d)
7. İl ve ilçe insan hakları kurullarının yapısı güçlendirilerek etkinlikleri artırılacaktır. (1.2.f)
8. İnsan hakları kurumlarının ulusal ve uluslararası gelişmeleri yakından takip etmelerini ve kendi aralarında bilgi ve belge paylaşımını artırmak amacıyla yılda en az iki defa bir araya gelmeleri sağlanacak, ayrıca bu kurumların yüksek mahkemelerle işbirliği imkânları güçlendirilecektir. (1.2.g)
9. Çocuklar, kadınlar, engelliler ve yaşlılar başta olmak üzere suç mağdurlarına yönelik psiko-sosyal destek ve bilgilendirme gibi hizmetlerin etkinliği artırılacaktır. (1.3.a)
10. Adliyelerde suç mağdurlarının kendilerini yalnız hissetmemelerine yönelik tedbirler artırılacaktır. Bu kapsamda çocuklar, kadınlar, engelliler ve yaşlılar başta olmak üzere bu kişilere adli süreçlerde yardımcı olmak amacıyla kurulan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri yaygınlaştırılacaktır. (1.3.c)

11.	Adli süreçlerden psikolojik olarak daha çok etkileneceği değerlendirilen kırılgan kesimlerin iş ve işlemlerinde yardımcı olmak ve bu kişilere psiko-sosyal destek sağlamak üzere adliyelerde rehberlik hizmeti vermek amacıyla uzmanlar görevlendirilecektir. (1.3.e)
12.	Hâkim ve savcıların terfi sistemleri; hedef süreye uyum, kararların yeterli gerekçeyle yazılıp yazılmadığı, isabet oranı ve insan haklarına duyarlılık gibi objektif performans kriterleri çerçevesinde yeniden yapılandırılacaktır. (2.1.g)
13.	Hâkim ve savcıların görevlerini daha iyi bir şekilde icra edebilmeleri ve yargının tarafsızlığının tahkim edilebilmesi için objektif kriterler çerçevesinde teftiş sisteminin etkinliği artırılacaktır. (2.1.h)
14.	Mahkeme ve savcılık kararlarının, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarında belirlenen standartları da karşılayacak şekilde yeterli, ikna edici ve anlaşılabilir olmasına ilişkin meslek öncesi ve meslek içi eğitim faaliyetleri düzenlenecektir. (2.2.a)
15.	Hâkim ve savcılarının meslek içi eğitim programları performans esaslı ihtiyaç analizi yapılarak planlanacaktır. (2.2.b)
16.	Suç ve cezaların şahsiliği ile masumiyet karinesinin esas olmasına ilişkin temel ilkeler adli ve idari iş ve işlemlerde etkin bir şekilde uygulanacaktır. (2.3.a)
17.	Soruşturma ve yargılamalar hakkında masumiyet karinesine dikkat edilmek suretiyle kamuoyunun bilgilendirilmesini temin etmek için kamu görevlileri ile medya çalışanlarına yönelik farkındalık artırıcı faaliyetler yapılacaktır. (2.3.c)
18.	Adliye ve dosya bazlı analiz sonuçları doğrultusunda "Yargıda Hedef Süre" uygulamasının makul sürede yargılamayı sağlayacak şekilde geliştirilmesine yönelik yeni adımlar atılacaktır. (2.4.a)

-
19. Yargılamaların makul sürede tamamlanması ve vatandaşların işlerinin kolaylaştırılması amacıyla elektronik tebligat uygulaması, yurt dışında ikamet eden vatandaşları da kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacak, tebligat işlemlerinin usulüne uygun yapılmasının temini amacıyla PTT görevlilerine düzenli eğitim verilecektir. (2.4.h)
-
20. İş davalarında hâkimlerin dava konusuyla sınırlı olmak üzere Sosyal Güvenlik Kurumu'nun tüm kayıtlarına bilişim sistemi üzerinden erişebilmesi suretiyle davaların daha hızlı sonuçlandırılması sağlanacaktır. (2.4.k)
-
21. Şüpheli ve sanığın yaptığı teşhis ve katıldığı yer gösterme işlemlerinin zorunlu müdafî huzurunda yapılmasına ilişkin uygulamadan kaynaklı sorunlar giderilecektir. (2.5.b)
-
22. Sanığın son sözünü etkisizleştirecek uygulamalardan kaçınılmasına yönelik tedbirler alınacaktır. (2.5.d)
-
23. Soruşturma ve yargılama aşamasında dosyaya giren bütün evrakların UYAP sistemine aktarılmasında uygulamadan kaynaklı sorunlar giderilecektir. (2.5.g)
-
24. Yargıda sosyal devletin bir gereği olarak maddi durumu yetersiz olan kişilere verilen adli yardım hizmetleri için avukatlardan alınan vergi oranı yeniden düzenlenecektir. (2.6.g)
-
25. Maddi durumu elverişli olmayan kişilerin, adli yardıma başvuru usulünün kolaylaştırılması amacıyla standart başvuru formları oluşturulacak, ayrıca e-Devlet üzerinden başvuru imkânı getirilecektir. (2.7.c)
-
26. Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı uyuşmazlıklarda UYAP üzerinden dava açılabilmesi, dilekçe ve belge gönderilebilmesi sağlanacaktır. (2.7.d)
-

27.	Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik etkin hukuki destek ve danışmanlık hizmeti verilmesine devam edilecektir. (2.7.g)
28.	Tanıklık ücreti ve tanıklara yaklaşımla ilgili standartlar belirlenecek, bu çerçevede kapsamlı bir tanıklık kılavuzu hazırlanacaktır. (2.7.i)
29.	Uluslararası yatırımcılar ve yabancı kişilere, hakları ile Türk hukuk sistemini anlatan yazılı ve görsel materyaller kendi dillerinde hazırlanarak erişimlerine sunulacaktır. (3.1.j)
30.	Zaman ve emek kaybının önlenmesi amacıyla noterlik işlemlerinde dijital dönüşüm hızlandırılacak, ayrıca bu işlemlerde sahteciliği tamamen ortadan kaldıracak olan Elektronik Kimlik Doğrulama Sistemi uygulamaya konulacaktır. (3.1.k)
31.	Yurtdışında yaşayan vatandaşlar ile mavi kartlıların, eğitim, sağlık ve adalet başta olmak üzere kamu hizmetlerinden yararlanmalarında uygulamadan kaynaklı sorunların giderilmesine devam edilecektir. (3.1.l)
32.	Kamu kurum ve kuruluşları aleyhine hükmedilen tazminat ve alacakların gecikmeksizin ödenmesi sağlanacaktır. (3.2.j)
33.	Soruşturma, yargılama ve infaz aşamasında mevzuat ya da uygulamadan kaynaklı aksaklıklar, Ceza Hukuku Bilim Komisyonu görüşleri dikkate alınarak sürekli izlenecek ve ceza adalet sisteminin daha iyi işlemesi için gerekli tedbirler alınacaktır. (3.3.a)
34.	İstinaf kanun yolu, dört yılı aşkın uygulaması da dikkate alınarak, yargının verimliliği ve kalitesi açısından analiz edilecek ve sistemin daha iyi işlemesine ilişkin gerekli tedbirler alınacaktır. (3.3.b)

-
35. Yüksek yargı mensupları, akademisyenler ve uygulamacılar arasında işbirliği ve etkileşimin artırılması amacıyla belirli konularda düzenli olarak değerlendirme toplantıları yapılacaktır. (3.3.g)
-
36. Adalet hizmetlerinin daha kaliteli verilebilmesi için hâkim, savcı ve yargı çalışanı sayısının, Avrupa Konseyi Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) raporları da dikkate alınarak iş yüküyle orantılı olmasını temine yönelik çalışmalara devam edilecektir. (3.3.h)
-
37. Elektronik ortamda yapılan icra takip işlemlerinin sayısı artırılabilecek, zamanla tüm işlemlere yaygınlaştırılarak icra dairelerinde kâğıtsız ofis ortamına geçilecektir. (3.3.n)
-
38. Finans, sendika, imar ve kamulaştırma gibi alanlar ile vergi ve bilişim suçları bakımından ihtisas mahkemeleri belirlenecektir. (3.4.a)
-
39. İlk defa ihtisas mahkemelerine atanan hâkimlere göreve başlamadan önce ihtisas alanıyla ilgili eğitim verilecektir. (3.4.d)
-
40. Başta kadastro mahkemeleri olmak üzere, hâkimlerin ihtisas mahkemelerinde çalışma süreleri, davaların tamamlanma durumu da dikkate alınarak tespit edilecek, tayin olunacak yeni görev yerleri ise dosyaların bitirilme ve isabet oranına göre belirlenecektir. (3.4.e)
-
41. Çözümü uzmanlık gerektiren uyuşmazlıkların ihtisaslaşmış hâkimler eliyle ve daha hızlı bir şekilde sonuçlandırılması amacıyla il merkezlerinde bulunan ihtisas mahkemelerinde görülmesi sağlanacaktır. (3.4.f)
-
42. Ticari hayatın yoğun olduğu il ve ilçelerde ticaret mahkemeleri ile fikri ve sınai haklar mahkemeleri kurulacaktır. (3.4.g)
-

43.	Tahkimin ticari uyuşmazlıkların çözümünde daha fazla kullanılması teşvik edilecek, İstanbul Tahkim Merkezi'nin yapısı güçlendirilecektir. (3.5.c)
44.	Haklı bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınan ya da etik ilkelere aykırı davrananların bilirkişilik sicil ve listesinden çıkarılması sağlanacaktır. (3.6.d)
45.	Bilirkişilerin bakabileceği azami dosya sayısını belirleyen kota sisteminin etkin bir şekilde uygulanması için gerekli tedbirler alınacaktır. (3.6.e)
46.	Raporunu zamanında teslim etmeyen bilirkişiye yeni dosya verilmemesi sağlanacaktır. (3.6.h)
47.	Bilirkişilik faaliyetinin yürütülmesi ve bilirkişi raporunda yer alması gereken hususlara ilişkin olarak bilirkişilere verilen temel eğitim güçlendirilecektir. (3.6.i)
48.	Bilirkişiden istenecek hususların somutlaştırılmasına yönelik UYAP sistemine entegre Bilirkişi Görevlendirme Rehberi hazırlanacaktır. (3.6.j)
49.	Bilirkişiyi görevlendirme sürecinde kanunun aradığı şartlara gösterilen hassasiyet hâkim ve savcılarının terfi ve teftişlerinde özellikle dikkate alınacak, buna ilişkin uygulama rehberi hazırlanacaktır. (3.6.l)
50.	Profesör ve doçent unvanına sahip kişilerin, bilirkişilik yapmalarını teşvik etmek amacıyla bilirkişilik temel eğitiminden muaf tutulmaları sağlanacaktır. (3.6.m)
51.	İfade özgürlüğünün en geniş şekilde teminat altına alınması amacıyla ilgili mevzuat uluslararası insan hakları standartları doğrultusunda gözden geçirilecektir. (4.1.a)
52.	Haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının soruşturma konusu olmaması için hâkim, savcı ve kolluk görevlilerine düzenli olarak eğitim verilecektir. (4.1.b)

-
53. İnternet sitesinin tamamı yerine sadece ilgili içeriklerin kısıtlanmasının sağlanmasına ilişkin uygulamadan kaynaklı sorunlara yönelik gerekli tedbirler alınacaktır. (4.1.d)
-
54. İfade ve basın özgürlüğünün önemli bir parçası olan “gazeteci güvenliğinin” esas olmasına ve gazetecilerin mesleki faaliyetlerinin kolaylaştırılmasına yönelik tedbirler alınacaktır. (4.1.e)
-
55. Basın özgürlüğünün standartlarını yükseltmek ve gelişmesini sağlamak için farkındalık çalışmaları yürütülecektir. (4.1.g)
-
56. Hükümlü ve tutukluların süreli ve süresiz yayınlara erişimlerinin kolaylaştırılması için ceza infaz kurumlarında kampüs kütüphaneleri kurulacak, eserlerin dijital ortamda seçilip talep edilmesi imkânı getirilecektir. (4.1.k)
-
57. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının yasaklanması ve müdahale uygulamalarına ilişkin mülki idare amirleri ve kolluk görevlilerine yönelik uluslararası standartlar dikkate alınarak farkındalık artırıcı faaliyetler gerçekleştirilecektir. (4.2.c)
-
58. İnsan haklarının geliştirilmesini amaç edinen ve bu doğrultuda çalışan birey ve sivil toplum kuruluşlarıyla periyodik görüşmeler yapılacak ve bunların çalışmalarında her türlü kolaylık sağlanacaktır. (4.2.d)
-
59. Sendikal hakların etkin bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla yöneticilerin farkındalıklarını artırmaya yönelik faaliyetler yürütülecektir. (4.2.e)
-
60. Gayrimüslim cemaat temsilcileriyle sorunların tespiti ve çözüm önerileri geliştirilebilmesi amacıyla düzenli toplantılar yapılacaktır. (4.3.e)
-

61.	Dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri nedenlerle yapılan nefret söylemi ve ayrımcılıkla etkili bir şekilde mücadele edilecektir. (4.4.a)
62.	Çalışma hayatında ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin politikaların etkinliği artırılacaktır. (4.4.b)
63.	İslam ve yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı ve ırkçılık gibi ayrımcılık ve nefret söylemi/suçtu teşkil eden ulusal ve uluslararası düzeydeki gelişmeler takip edilecek ve periyodik raporlar hazırlanacaktır. (4.4.c)
64.	Ayrımcılık ve nefret suçlarıyla etkili bir şekilde mücadele etmek amacıyla soruşturma kılavuzları oluşturulacaktır. (4.4.d)
65.	Ayrımcılık ve nefret suçlarından daha fazla etkilendiği değerlendirilen mağdurlara yönelik olarak psiko-sosyal ve hukuki destek verilecektir. (4.4.f)
66.	Eğitim materyallerinin objektiflik, tarafsızlık ve çoğulculuk ilkeleri dikkate alınarak toplumun bütün kesimlerini kapsayacak şekilde hazırlanmasına devam edilecektir. (4.4.g)
67.	Ayrımcılık ve nefret suçları ile kabahatlere ilişkin veri tabanı oluşturulması ve istatistiklerin sağlıklı bir şekilde toplanması sağlanacak, bu amaçla kolluk ve savcılık personeline eğitim verilecektir. (4.4.h)
68.	Medya çalışanlarına yönelik eğitim ve el kitapçıkları hazırlanması suretiyle nefret söylemi ve ayrımcılıkla ilgili farkındalık artırılacaktır. (4.4.i)
69.	Sulh ceza hâkimliğine yapılacak yetkilendirmelerde asgari kıdem şartı getirilecektir. (5.1.b)
70.	Sulh ceza hâkimliklerinin, idari yaptırım kararlarına karşı yapılan başvurularda ihtisaslaşmaları sağlanacaktır. (5.1.c)

-
71. Kişi özgürlüğü ve güvenliği ile ilgili mevzuat ölçünlülük ve orantılılık ilkeleri çerçevesinde gözden geçirilecek ve analiz raporu hazırlanacaktır. (5.1.d)
-
72. Tutuklama ve adli kontrol tedbirlerine ilişkin olarak sulh ceza hâkimleri ve savcılara düzenli olarak eğitim verilecektir. (5.1.h)
-
73. İfade alma işlemlerinin mesai saatleri dışında yapılamaması nedeniyle yakalama kararlarının infazından kaynaklanan mağduriyetleri gidermek için, bu işlemlerin adliyelerde 7 gün 24 saat esasıyla yapılması sağlanacaktır. (5.3.b)
-
74. Çağrı üzerine gelmeme durumunda tebligat sürecinin usulüne uygun şekilde tamamlandığı tespit edilmeden zorla getirme veya yakalama işlemleri yapılmamasına yönelik tedbirler alınacaktır. (5.3.e)
-
75. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'ndaki hükümler başta olmak üzere zor ve silah kullanımına ilişkin uygulama uluslararası standartlar dikkate alınarak analiz edilecektir. (6.1.a)
-
76. Kolluk görevlileri ile çarşı ve mahalle bekçilerine zor ve silah kullanımı ile kötü muamele teşkil edebilecek durum ve eylemler hakkında düzenli olarak eğitim verilecektir. (6.1.c)
-
77. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi ile BM İşkenceye Karşı Komite tavsiyeleri dikkate alınarak nezarethaneler ile geri gönderme merkezlerinin fiziki kapasiteleri dâhil standartları korunarak sürekli gözden geçirilecektir. (6.1.d)
-
78. İşkence ve kötü muamele iddialarıyla ilgili soruşturma ve kovuşturmalara ilişkin veri tabanı oluşturulacaktır. (6.1.e)
-

-
79. Yakalama ve gözaltı uygulamalarının insan onurunu zedelemeyecek şekilde yerine getirilmesini temin etmek için kolluk görevlilerinin farkındalıkları artırılacaktır. (6.1.g)
-
80. Hastanelerde adli muayeneye özgü birim ve fiziki mekânlar yaygınlaştırılacaktır. (6.1.h)
-
81. Ceza infaz kurumlarında barınma koşullarına ilişkin standartların daha da yükseltilmesi için çalışmalara devam edilecektir. (6.1.i)
-
82. Tutuklu ve hükümlülerin sağlık hizmetlerine erişimi, ilgili kurumlarla işbirliği yapılarak artırılacaktır. (6.1.k)
-
83. Özel bakım ve rehabilitasyona ihtiyaç duyan hükümlü ve tutuklular için tasarlanan "rehabilitasyon tipi ceza infaz kurumları" yaygınlaştırılacaktır. (6.1.l)
-
84. Yüksek güvenli adli psikiyatri hastanelerinin kapasitesi güçlendirilecek ve sayıları artırılacaktır. (6.1.m)
-
85. Kolluk ile kamu görevlilerinin fiillerinden kaynaklanan hak ihlallerine ilişkin etkili bir şekilde idari soruşturma yürütülmesini sağlamak için uluslararası standartlar da dikkate alınarak uygulama gözden geçirilecektir. (6.2.a)
-
86. İddianamelerdeki isabet oranını artırmak amacıyla yargılamanın sonucu, iddianameyi hazırlayan Cumhuriyet savcısına bildirilecektir. (6.2.c)
-

---

87. Adli muayene ve raporlama işlemlerinin İstanbul Protokolü ve uluslararası standartlara uyumunun sağlanması amacıyla adli tıp uzmanları ve doktorlara eğitim verilecektir. (6.2.d)

---

88. Adli kolluk uygulamasından kaynaklanan sorunlar Ceza Hukuku Bilim Komisyonu tarafından analiz edilecek ve analiz sonuçları kapsamında öneriler geliştirilecektir. (6.2.f)

---

89. Adli kolluk işlemlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi ve uygulama birliğinin sağlanması amacıyla adli kolluk rehberi hazırlanacaktır. (6.2.i)

---

90. Etkili soruşturma için hukuk fakültesi mezunlarının adli kollukta istihdamı sağlanacaktır. (6.2.j)

---

91. Üniversitelerde adli tıp ve adli bilimler enstitülerinin kuruluşu ile yeni program açılmasına ilişkin standartlar geliştirilecek ve bu konuda Adli Tıp Kurumu ile iş birliği halinde çalışılacaktır. (6.2.m)

---

92. Cinsel saldırı mağduru kadınların ikincil örselenmelerini önlemek amacıyla hastanelerde oluşturulan özel merkezler/kadın destek birimleri yaygınlaştırılacaktır. (6.3.c)

---

93. Aile içi şiddet ve kadına karşı şiddetten kaynaklanan suçların etkin bir şekilde soruşturulması amacıyla kurulan özel soruşturma büroları ülke genelinde yaygınlaştırılacaktır. (6.3.d)

---

94. Aile içi şiddet bürolarında görevli Cumhuriyet savcılarını ile tedbir kararlarına bakmakla görevli hâkimlere uygulama birliğinin sağlanması için düzenli olarak eğitim verilecektir. (6.3.f)

95.	Tehdit altındaki kadınların daha etkin korunmasını sağlamak için önleyici ve koruyucu kapasite artırılacak ve bu kapsamda teknolojik imkânlardan da azami ölçüde yararlanılacaktır. (6.3.g)
96.	Haklarında uzaklaştırma kararı verilenler başta olmak üzere, aile içi şiddet veya kadına karşı şiddet uygulayanların rehabilitasyonu sağlanacak, bu amaçla öfke kontrolü ve stres yönetimi gibi etkili programlar geliştirilecektir. (6.3.h)
97.	Boşanma sürecinin taraflar ve çocuklar üzerindeki olası olumsuz etkilerini en aza indirebilmek, özellikle çocukla kişisel ilişkinin sağlıklı yürütülmesini sağlamak amacıyla süreç hakkında taraflar ve çocuklar bilgilendirilecek ve ihtiyaç duyanlara psiko-sosyal destek sağlanacaktır. (6.3.i)
98.	Kişinin onur ve haysiyetine, özel hayatının gizliliğine karşı işlenen fiiller ile iftira ve suç uydurma suçlarının daha etkin bir şekilde soruşturulması sağlanacaktır. (6.4.c)
99.	Hükümlülerin cezalarının mümkün olduğu ölçüde ailelerinin kolaylıkla ulaşabileceği yerlerde infaz edilmesi ve bu suretle aile bağlarını sürdürmeleri sağlanacaktır. (6.5.a)
100.	Ceza infaz kurumlarında dijital dönüşüm gerçekleştirilecek, bu kapsamda hükümlü ve tutukluların yakınları ile görüntülü görüşme, mektup alıp gönderme, dilekçe verme ve sağlık durumunu takip etme gibi bazı işlemlerin teknolojinin imkânlarından yararlanılarak yürütülmesi sağlanacaktır. (6.5.h)
101.	Hükümlü ve tutuklulara yönelik psiko-sosyal yardım programları çeşitlendirilecek ve manevi rehberlik hizmetleri geliştirilecektir. (6.5.i)

-
102. Hükümlü ve tutukluların meslek edinmeleri amacıyla kurulan Mesleki Eğitim Merkezleri yaygınlaştırılacak, mesleki eğitimin sayı ve çeşitliliği artırılacaktır. (6.5.j)
-
103. Hükümlü ve tutuklulara tahliye sonrası meslek edindirilmesi için faaliyet gösteren işyurdu sayısı ve iş kolu çeşitliliği artırılacak ve kapasiteleri yükseltilecektir. (6.5.k)
-
104. Tahliye edilen hükümlülerin topluma yeniden uyumları için iş ve çalışma hayatına katılımını sağlayan işverenlere teşvik imkânları oluşturulacaktır. (6.5.l)
-
105. Doktor, pedagoğ, psikoloğ, sosyoloğ, sosyal çalışmacı gibi uzman personelin, ceza infaz kurumlarında çalışmalarının teşvik edilmesine yönelik tedbirler alınacak ve sayıları artırılacaktır. (6.5.n)
-
106. İnşaat alanları, afet riski altında bulunan binalar ile metruk binaların çevre güvenliği ve denetimine ilişkin düzenleyici çerçeve gözden geçirilecektir. (6.6.b)
-
107. Trafik kazalarında ölüm ve yaralanma riskinin en aza indirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır. (6.6.c)
-
108. Yenidoğın ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi amacıyla gerekli tedbirler etkili bir şekilde alınacaktır. (6.6.d)
-
109. Askerliğe elverişliliğın belirlenmesinde kişisel veriler korunmak suretiyle adayın sağıık geçmişı detaylı olarak değerlendirilecek, muayene ve raporlarda standardın sağıılanması amacıyla sağıık personeline düzenli olarak eğitim verilecektir. (6.6.e)
-

---

110. Askerlik hizmeti sırasında kendisine veya çevresine zarar verme ya da başkalarından zarar görme riski taşıyanlar etkin bir şekilde belirlenecek ve bu kişilerin silaha erişimleri engellenecektir. (6.6.f)

---

111. Ceza yargılamasında el konulan varlıkların değer kaybının önlenmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır. (7.2.j)

---

112. Düzenleme ortaklık payı ve bedelsiz terk uygulamaları bakımından şeffaflık, hesap verilebilirlik ve objektiflik ilkeleri çerçevesinde uygulama birliği sağlanacaktır. (7.3.a)

---

113. Hukuki öngörülebilirlik ve belirliliğin güçlendirilmesi için imar planlarındaki değişikliklerden kaynaklı uygulamada yaşanan mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. (7.3.c)

---

114. Anayasa Mahkemesi ve AİHM'in mülkiyet hakkına ilişkin içtihatlarının tapu ve kadastro işlemlerinde etkin bir şekilde dikkate alınması için ilgili personele yönelik farkındalık artırıcı faaliyetler düzenlenmesi dâhil gerekli tedbirler alınacaktır. (7.4.d)

---

115. Kamu kurumları tarafından yersiz ödeme nedeniyle gerçekleştirilen tahsilât işlemlerinin öngörülebilir ve hakkaniyete uygun bir şekilde yapılması amacıyla uygulamadan kaynaklı bazı aksaklıklar giderilecektir. (7.4.e)

---

116. Çocukların dijital riskler, siber zorbalık, internet bağımlılığı ile yazılı ve görsel medyanın zararlarından korunmasına yönelik çalışmalar artırılacaktır. (8.1.a)

---

117. Çevrimiçi çocuk istismarı fiilleri ile daha etkili bir şekilde mücadele edilecek ve bu nedenle oluşan mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. (8.1.b)

-
118. Aile mahremiyeti ve çocuğun üstün yararının daha iyi korunabilmesi amacıyla aile ve çocuk mahkemelerinin müstakil bir kampüs içinde bulunacağı yeni bir adliye mimarisi modeli geliştirilecektir. (8.1.f)
-
119. Çocuklar hakkındaki davalar ile istinaf ve temyiz incelemelerinin öncelikli olarak görülmesi sağlanacaktır. (8.1.i)
-
120. Beraberinde 0-6 yaş grubu çocuğu bulunan anneler bakımından cezanın infazı, anne-çocuk ünitesi adı verilen ve bu maksatla özel tasarlanmış yerlerde yerine getirilecektir. (8.2.b)
-
121. "Gönüllülük Çalışmaları" orta öğretim müfredatında yer alacak ve üniversitelerde seçmeli ders olarak yaygınlaştırılacak, bu çalışmalar öğrencilerin başarı düzeyinin ölçülmesinde dikkate alınacaktır. (8.3.a)
-
122. Gençlerin karar alma süreçlerinde daha etkin bir şekilde temsili sağlanacak, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif imkânlardan daha fazla yararlanmalarına yönelik faaliyetler yürütülecektir. (8.3.b)
-
123. Gençlerin yazılım sektöründe etkin bir şekilde yer almaları ve dijital dünyada söz sahibi olmaları sağlanacak, bu amaçla uluslararası geçerli sertifika programlarından yararlanma imkânları artırılabilecektir. (8.3.c)
-
124. Gençlerin iş gücü piyasasına aktif katılımları desteklenerek staj ve uygulama eğitimi imkânları teşvik edilecek ve genç istihdamı ulusal strateji belgesi hazırlanacaktır. (8.3.e)
-

125.	Yurtdışındaki üniversite eğitimi sırasında öngörülen staj yapma yükümlülüğünün Türkiye’de yerine getirilebilmesine ilişkin olanaklar artırılabacaktır. (8.3.f)
126.	Millî Eğitim Bakanlığı Yurt Dışı Lisansüstü Öğrenim Bursu Programlarından, zorunlu hizmetlerini Türkiye’de tamamlamaları koşuluyla, yurtdışında yaşayan gençlerin de yararlanabilmesi sağlanacaktır. (8.3.g)
127.	Birleşmiş Milletler 2030 Gençlik Stratejisi’nin etkin bir şekilde uygulanması hedefine de katkıda bulunmak üzere İstanbul’da bir Birleşmiş Milletler Gençlik Merkezi kurulmasına yönelik çalışmalara hız verilecektir. (8.3.h)
128.	Gençlik merkezleri, gençlik kampları ve yaygın eğitim programları başta olmak üzere kaliteli ve erişilebilir gençlik çalışmaları yoluyla gençlerin desteklenmesine devam edilecektir. (8.3.i)
129.	Toplu konut projelerinin geliştirilmesi sürdürülecek, gençler de dahil olmak üzere ihtiyaç sahiplerinin konut edinme hakkına yönelik tedbirler etkili bir şekilde alınmaya devam edilecektir. (8.3.j)
130.	Adliye binaları da dâhil olmak üzere kamunun kullanımına tahsis edilmiş binalar, kamusal alanlar ve ulaşım araçları erişilebilir, engelli ve yaşlı dostu haline getirilecek, engelli ve yaşlıların hayatlarını kolaylaştıran akıllı uygulamalar yaygınlaştırılacaktır. (8.4.c)
131.	Televizyon programlarının engellilere yönelik işaret dili ya da altyazı ile yayınlanması teşvik edilecek ve başta işitme engelliler için işaret dili tercümanları olmak üzere engellilere hizmet verecek nitelikli kamu personeli sayısı artırılabacaktır. (8.4.d)

---

132. Engellilik derecesi belli düzeydeki öğrenciler, Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı yurtlarda ücretsiz barındırılacaktır. (8.4.g)

---

133. Uluslararası koruma ve geçici koruma kapsamındaki yabancılar ile insan ticareti mağdurlarının sağlık, barınma, eğitim gibi temel ihtiyaçlarına yönelik stratejiler geliştirilecek, toplumsal uyumlarını kolaylaştırmak için sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yürütülecektir. (8.5.a)

---

134. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında işlem gören yabancıların avukata erişimlerinin fiilen kolaylaştırılması ve yargılamaların makul sürede tamamlanması amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. (8.5.d)

---

135. Yabancılarla yönelik hazırlanan şüpheli, sanık ve mağdur hakları formları yaygın dillere tercüme edilecek ve bu formların ilgililere verilmesi sağlanacaktır. (8.5.e)

---

136. İnsan ticaretine ilişkin suçlara bakmakla görevli hâkim, savcı ve kolluğa yönelik olarak düzenli eğitim verilecek ve bu suçlara ilişkin kılavuz rehber ilkeler hazırlanacaktır. (8.6.b)

---

137. İnsan ticareti mağdurları ve olay tanıklarının korunabilmesi için gerekli tedbirler etkili bir şekilde alınacak, kişilerin insan ticareti mağduru olmalarının önlenmesi amacıyla kayıt dışı çalışmaya ilişkin denetimlerin etkinliği artırılacaktır. (8.6.c)

---

138. İklim değişikliğinin temel insan haklarına etkileri analiz edilecek ve sonuçlar kamu politikaları oluşturulurken dikkate alınacaktır. (8.7.a)

-
139. Sağlıklı ve yaşanabilir çevre ile ormanların korunmasına yönelik kamuoyunda farkındalık artırmak amacıyla iletişim kampanyaları düzenlenecektir. (8.7.b)
-
140. Zararlı kimyasallar ile atıkların oluşumu en aza indirilecek, atıkların geri dönüşüm oranı ile yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanım oranı artırılabacaktır. (8.7.c)
-
141. Enerji verimliliğine ilişkin sosyal bilinç geliştirilecek, toplumsal davranış değişikliği amacıyla farkındalık artırılabacaktır. (8.7.d)
-
142. Hayvanların korunması ve kendi doğası içinde barındırılması sağlanacak, yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere yaptırım uygulanacak, ayrıca hayvan sevgisi farkındalığının artması için sivil toplum kuruluşları ile ortak etkinlikler yapılacaktır. (8.7.e)
-
143. Kişi başına düşen yeşil alan miktarı artırılabacak, yeşil alanlar, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler için güvenli ve erişilebilir hale getirilecektir. (8.7.g)
-
144. Tüm şehirlerde herkes için erişilebilir meydanlar oluşturulacaktır. (8.7.h)
-
145. Herkes için gıda ve su arz güvencesi ile gıda güvenilirliği sağlanacaktır. (8.8.a)
-
146. Risk değerlendirmeleri de yapmak suretiyle güvenli gıda arzını temin etmek ve kamuoyunu hızlı ve doğru bir şekilde bilgilendirebilmek için tüketici örgütleri temsilcilerinin de bulunduğu bağımsız bir mekanizma oluşturulacaktır. (8.8.b)
-

-
147. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile diğer bağımlılık yapan maddelerle etkin m¼cadele amacıyla ÇEMATEM ve AMATEM'lerin sayı, kapasite ve etkinliği artırılacaktır. (8.9.a)
-
148. Uyuşturucu suçlarından mahkum olanlara yönelik rehabilitasyon çalışmaları, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılmak suretiyle y¼r¼t¼lecektir. (8.9.b)
-
149. Hasta karşılama ve y¼nlendirme hizmetlerinde çalışan g¼revlilere yönelik halkla ilişkiler eğitim desteği artırılacaktır. (8.9.d)
-
150. Başta gençler olmak üzere her yaştan kişilere yönelik hukuk ve sosyal medya okur-yazarlığı bilinci geliştirilecektir. (8.10.a)
-
151. Kişilik haklarının korunması için siber suçlar ve siber zorbalıkla m¼cadelenin etkinliği artırılacak, bu alanda uluslararası iş birliği imkânları geliştirilecektir. (8.10.b)
-
152. Bireylerin kişilik haklarının sosyal medya üzerinden ihlaline yönelik fiillerle ifade ¼zg¼rl¼đ¼n¼ de koruyacak şekilde etkin m¼cadele edilecektir. (8.10.c)
-
153. Avrupa Konseyi'nin ilke ve tavsiyelerine uygun biçimde ve hukuki g¼vencelerin korunması ilkesine aykırı olmayacak şekilde yargıda yapay zekâ uygulamaları kullanılacaktır. (8.10.e)
-
154. M¼lki idare amirleri ile ¼st kademe kamu y¼neticilerinin insan hakları duyarlılığını artırmaya yönelik faaliyetler yapılacaktır. (9.1.b)
-

-
155. Kolluk görevlilerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarında temel insan hakları konularına geniş bir şekilde yer verilecektir. (9.1.c)
-
156. Kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi edinme birimlerinde çalışanlar başta olmak üzere tüm kamu görevlilerine yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerde temel insan hakları konularına yer verilecektir. (9.1.d)
-
157. Toplumun insan haklarına duyarlılığını artırmak için din görevlilerine temel insan hakları eğitimi verilecektir. (9.1.e)
-
158. İnsan hakları kurumları ile il ve ilçe insan hakları kurullarının üye ve uzmanlarına, insan hakları alanındaki gelişmelere yönelik faaliyetler düzenlenecektir. (9.1.f)
-
159. Ceza infaz kurumu ve denetimli serbestlik müdürlüğü personeline Avrupa Konseyi ile Birleşmiş Milletler' in tavsiyelerini de içerecek şekilde insan hakları konusunda düzenli eğitim verilecektir. (9.1.g)
-
160. Kadın istihdamının artırılması ve kadınların çalışma hayatına adil şartlarda katılmaları için kamuda gerekli tedbirler alınacak, özel sektör kuruluşları teşvik edilecektir. (9.1.h)
-
161. Kamu görevlilerinin, her türlü kamu hizmetinin yararlanıcıları ve toplumla iletişiminin kişilik haklarına saygı çerçevesinde, daha da geliştirilmesi için eğitim ve farkındalık çalışmaları düzenlenecektir. (9.1.i)
-
162. Hâkim, savcı ve avukatlara yönelik meslek öncesi ve meslek içi eğitim faaliyetlerinde Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatlarını da içerecek şekilde düzenli olarak insan hakları eğitimi verilecektir. (9.2.a)
-

-
163. Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarına UYAP üzerinden erişim imkânı sağlanacak, bu kararlar başvuruya konu kararı veren ve kanun yolu incelemesini yapan hâkim ve savcılara bildirilecektir. (9.2.b)
-
164. Hâkim, savcı ve avukatların AİHM, Avrupa Konseyi ve diğer uluslararası insan hakları mekanizmaları nezdinde staj ve çalışma ziyareti yapma imkânları geliştirilecektir. (9.2.c)
-
165. “Hukukçular İçin İnsan Hakları Eğitimi Programı” (HELP) eğitim modülleri Türkçe’ye tercüme edilerek yaygınlaştırılacak ve tüm hukukçuların bu eğitimlerden yararlanmaları teşvik edilecektir. (9.2.d)
-
166. Hâkim ve savcılar ile kamu görevlileri için sosyal medya etik ilkeleri, “tarafsızlık” anlayışı esas alınarak belirlenecektir. (9.2.e)
-
167. Hukuki dinlenme hakkının eksiksiz biçimde sağlanması ve yargılama süreçlerinde vatandaşlarla saygılı ve nezaketli bir iletişim sürdürülmesi amacıyla yargı mensuplarına yönelik düzenli eğitim faaliyetleri yapılacaktır. (9.2.f)
-
168. Her yıl “Türkiye İnsan Hakları Raporu” hazırlanacak ve kamuoyu ile paylaşılacaktır (9.3.a)
-
169. BM İş Hayatı ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri dikkate alınarak iş ve çalışma hayatına ilişkin ulusal rehber ilkeler hazırlanacak ve farkındalık artırıcı faaliyetler düzenlenecektir. (9.3.b)
-

170.	Adliye basın sözcüleri, sözlü ve yazılı açıklamalar ile yargısal süreçler hakkında kamuoyunu hızlı ve doğru bir şekilde bilgilendirecektir. (9.3.c)
171.	Yargının milletimize taahhüdü olan Türk Yargı Etiği Bildirgesi'nin uygulanırılığı ile adliyelerde bilinirliği ve görünürlüğü artırılacaktır. (9.3.d)
172.	Kamuoyunda insan haklarına ilişkin algı, ihtiyaç ve talep ile uygulamanın etkilerini ölçmek amacıyla alan araştırmaları yapılacaktır. (9.3.e)
173.	İnsan hakları alanında rol modeller ve başarı örnekleri uygun iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulacak ve böylelikle iyi uygulamaların teşvik edilmesi sağlanacaktır. (9.3.g)
174.	İnsan hakları bilincinin küçük yaşlardan itibaren yerleşmesi amacıyla ilk ve ortaöğretimde insan hakları konulu ders programları geliştirilecektir. (9.4.a)
175.	İlköğretim ve ortaöğretimde insan hakları ve adalet konulu dersleri veren öğretmenlere yönelik sertifika programları düzenlenecek, bu derslerin işlenmesi sırasında hukuk fakültesi mezunlarından da yararlanılacaktır. (9.4.b)
176.	İnsan hakları dersi, hukuk fakültelerinde zorunlu hale gelecek, ilgili diğer fakültelerin ders kataloglarında da yer alacaktır. (9.4.c)
177.	İnsan hakları alanında lisansüstü programlar ile akademik araştırmalar teşvik edilecek, süreli ve süresiz yayınlar hazırlanacaktır. (9.4.d)
178.	Üniversitelerde insan hakları anabilim dalı ile insan hakları araştırma merkezleri yaygınlaştırılacaktır. (9.4.e)
179.	Adalet Bakanlığı tarafından "İnsan Hakları Eğitimi" konulu sertifika programları düzenlenecek, insan haklarına yönelik proje ve çalışmalarda bu sertifika sahiplerinin uzmanlıklarından faydalanılacaktır. (9.4.g)

-
180. Adalet meslek yüksekokullarının sadece örgün eğitim vermesi sağlanacaktır. (9.5.f)
-
181. Yargı kurumları ile hukuk fakülteleri arasında yaygın iş birliği mekanizmaları geliştirilecek ve "hukuk kliniği" uygulamaları yaygınlaştırılacaktır. (9.5.g)
-
182. Adalet Bakanlığı ile hukuk fakülteleri arasında hukuk eğitiminin geliştirilmesi ve mesleki kalitenin artırılmasına yönelik iş birliği güçlendirilecektir. (9.5.h)
-
183. İnsan haklarına ilişkin taraf olmadığımız uluslararası sözleşmeler ve ek protokollerin imza ve onay süreçleri gözden geçirilecektir. (9.6.a)
-
184. Başta AİHM ve BM İnsan Hakları Konseyi olmak üzere uluslararası insan hakları mekanizmaları ile iş birliği geliştirilecektir. (9.6.b)
-
185. Uluslararası insan hakları kurumlarında görev alabilecek nitelikte, yetişmiş uzman sayısı artırılacaktır. (9.6.e)
-
186. AİHM kararları ile insan haklarına ilişkin uluslararası rapor, rehber ve benzeri belgeler, tercüme edilerek ilgili kurumlarla paylaşılacaktır. (9.6.f)
-

3.

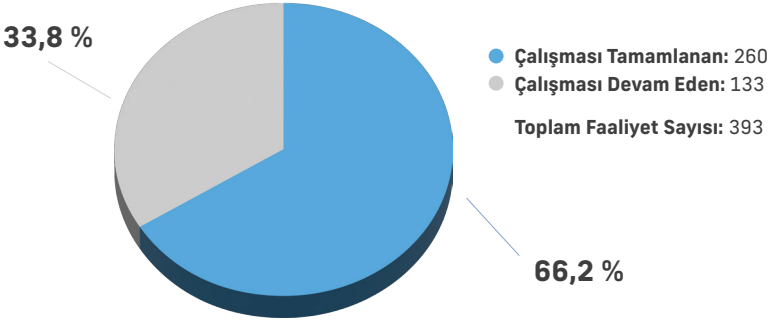
GRAFİKLER

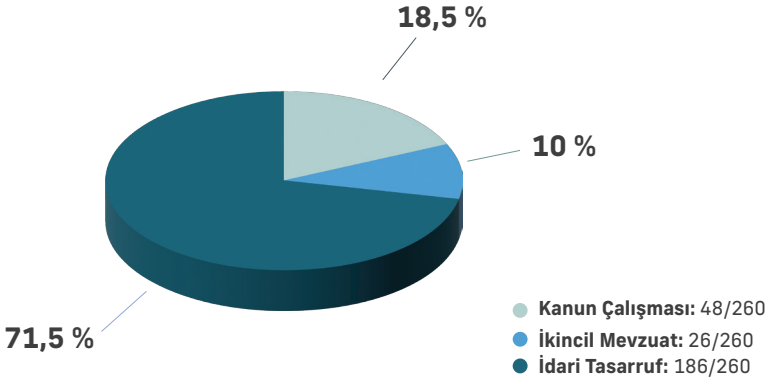
3. GRAFİKLER

Eylem Planı **11** Temel İlke altında **9** Amaç, **50** Hedef ve **393** Faaliyet içermektedir. Faaliyetlerin tamamlanma durumuna ilişkin grafiklere aşağıda yer verilmiştir.

İnsan Hakları Eylem Planı Tamamlanma Oranları

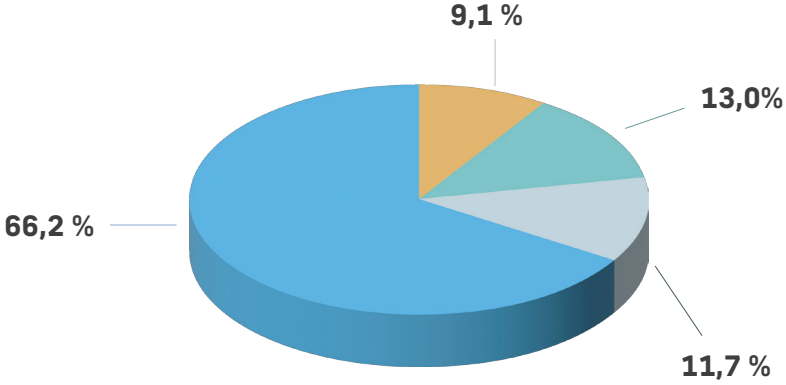

Tamamlanan Faaliyetlerin Dağılımı (Türlerine Göre)

Tamamlanan Faaliyet Sayısı: 260

Faaliyetlerin Tamamlanma Düzeyleri

- Çalışması Başlangıç Düzeyinde Bulunan Faaliyetler: 36/393
- Çalışmasında Gelişme Kaydedilen Faaliyetler: 51/393
- Çalışması Tamamlanmaya Yakın Faaliyetler : 46/393
- Çalışması Tamamlanan Faaliyetler : 260/393

Toplam Faaliyet Sayısı: 393

Özgür Birey,
Güçlü Toplum;
Daha Demokratik
Bir TÜRKİYE

www.adalet.gov.tr

f x @ y /adaletbakanlik